

Makale Künyesi (Araştırma): Tarçın, G. (2020). Geçmişten günümüze Kilis'te evlenme gelenekleri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 408-441.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KİLİS'TE EVLENME GELENEKLERİ

Gülsüm TARÇIN¹

ÖZET

İnsan yaşamının önemli geçiş evrelerinden biri olan evlenme, Türk halk kültüründe düğün eğlenceleri ve gelenekleri ile taçlanarak toplumun en önemli yapı taşı olan aileyi kurmaktadır. Aile toplumsal düzenini, soyun devamını sağlamakta ve aynı zamanda aile bireyleri aracılığıyla kültürel değerleri çağlar boyunca kuşaktan kuşağa taşımaktadır. Gelenekler, örf, âdetler ve bunlar çerçevesinde oluşan inançlar insan hayatının doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş evrelerinde çeşitli uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Evlenme çağına gelen gençler düğün törenleriyle hayatlarını birleştirmekte, bu düğün törenleri toplumların kültürel yapılarına göre geçmişten günümüze birçok geleneği barındırmaktadır. Temel olarak düğünün üç aşaması bulunmaktadır. Düğün öncesi, düğün ve düğün sonrası olarak her evrenin de kendi içinde geleneksel uygulamaları vardır. Kilis'te düğünler bu üç aşamada gerçekleşmektedir. Aynı zamanda Kilis'te şehirlî ve köylü olarak bu düğün geleneklerinin uygulanmasında bazı farklılıklar olduğu söylenebilir. Kilis halkının geçmişten günümüze yaşattıkları evlenme gelenekleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışmada düğün gelenekleri Kilis'te yaşayan kişilerle görüşme tekniği uygulanarak derleme yoluyla ve yazılı kaynaklara başvurularak elde edilmiştir. Geçmişten günümüze Kilis düğün geleneklerinin değişen hayat şartları, anlayışlar, teknolojik gelişmeler vs. nedenlerle bazılarının ortadan kalktığını, bazılarının ise değişime uğrayarak da olsa sürdürüldüğünü söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Kilis, evlenme, düğün, gelenek.

THE TRADITIONS OF MARRIAGE IN KILIS FROM THE PAST TO TODAY

ABSTRACT

Marriage, one of the important transition stages of human life, is crowned with wedding entertainments and traditions in Turkish folk

¹ Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi. gtarcin@kilis.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6218-6862>

culture and establishes the family, the most important building block of the society. The family ensures its social order, the continuation of the lineage and at the same time, it carries cultural values from generation to generation through the ages through family members. Traditions, customs, traditions and beliefs formed within these frameworks brought along various applications in the transition stages of human life such as birth, marriage, death. Young people coming into marriage age combine their lives with wedding ceremonies, and these wedding ceremonies have many traditions from past to present according to the cultural structures of the societies. Basically, the wedding has three stages. Before the wedding, the wedding and after the wedding, every universe has its own traditional practices. Weddings in Kilis take place in these three stages. it can also be said that there are some differences in the implementation of these wedding traditions as city dwellers and villagers in Kilis. The marriage traditions of the people of Kilis from past to present constitute the subject of this study. Also in this study, wedding traditions were obtained by applying interview technique with people living in Kilis, by compiling and by using written sources. From past to today it is safe to say that some traditions of Kilis weddings has been disappeared or transformed due to changes in life conditions, technology etc.

Keywords: Kilis, marriage, wedding, tradition.

GİRİŞ

“Türk halk kültürü çalışmalarında insan yaşamının başlıca üç önemli geçiş döneminin olduğu ifade edilmektedir: Bunlar, doğum, evlenme ve ölümdür (Ömek, 1977, s. 131).”

Yaşamın ikinci geçiş dönemi olan evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay gözüyle görülmüştür. Ailenin, toplumsal yapının temeli olması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir karakter kazandırmıştır. Dünyanın her yerinde her aşaması, bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uyularak gerçekleştirilen evlenme olayı, özellikle tören, töre, âdet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir (Ömek, 1977, s. 185).

Geçiş dönemleri içinde adlandırılan evlenme, Türk halk kültüründe bir düğün etrafında oluşan gelenekler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Buna göre düğünün aşamaları bulunmaktadır. Boratav, düğünün aşamalarını sınıflandırırken aynı zamanda düğün terminolojisi hakkında da bilgi vermektedir:

Düğün, bugün, evlenme törenleri dizisinin belli bir kesimini; gelin hamamı, kına, gelin alma, gerdek ve gerdek ertesi gösterilerini içine alan, en uzununu bir haftalık, çoğu kez üç günlük bir süre için kullanılıyor, ama ilk anlamı ile bağlama, bağlanma demektir; düğüm, düğme kelimelerini de türeten düğ- fiil kökü, tüg- biçiminde Kaşgarlı Mahmut'un sözlüğünde geçer; Kaşgarlı, aynı kökten türemiş başka kelimeleri, bu arada bizim dilimizde düğüm anlamı ile tügün'ü de almış sözlüğüne. Öte yandan, bizim dilimizde, gelinle güveyin ana babalarının -ve yakın akrabalarının- birbirlerine verdikleri ad olarak kullanılan dünür sözü de aynı düğ- kökünden türemiş olmalı; bu kelime de tügür biçiminde ve bizdeki anlamı ile Kaşgarlı Mahmut'un sözlüğünde geçer; Kaşgarlı'nın kitabında, ayrıca, bu tügür kelimesinden türemiş tügürle-, tügürleş- fiillerine de rastlıyoruz. Evlenme olayının kapsadığı töre ve törenler, gelin ile güveyi ve onların ailelerini birbirine, birtakım anlaşmalardan geçerek, karşılıklı, mal, para, eşya alışverişleriyle bağlama ve böylece hısımlık kurulunu pekiştirme amacını güttükleri için, ta eskiden bu töre ve törenlerin tümü birden düğün kelimesi ile gösterilmiş olsa gerek. Deyim, anlamındaki bu genişliği zamanla yitirmiş olmalı (Boratav, 2016, s. 191).

Boratav, evlenme töre ve törenleri şu şekilde çerçevelemiştir:

A) Düğün öncesi:

I) Görücülük, dünürçülük/kız isteme;

II) a) söz kesimi; b) şerbet; c) nişan;

III) düğün okuntusu;

IV) çeyizin gitmesi ve sergilenmesi;

V) gelin hamamı

B) Düğün:

I) Kına geceleri; a) kız kınası; b) oğlan kınası;

II) gelin göçürme;

III) nikâh;

IV) gerdek;

V) gerdek ertesi (duvak-paça).

C) Düğün sonrası: gelinlik ve güveylik töreleri (Boratav, 2016, s. 196).

Kilis'te düğün gelenekleri bu sınıflandırmadan pek farklı değildir. Kilis düğün gelenekleri düğünden önceki gelenekler, düğün ve düğünden sonraki gelenekler olarak üç kısımda değerlendirilebilir. Düğün öncesinde, öncelikle halk arasında yaygın olarak görücülük

olarak da tabir edilen kız görme/bakma evresi, kız isteme, söz kesme, nişan, çeyiz, kına düğün aşamalarını takip etmektedir. Düğün sonrasında ise el öpme, çeyiz altı, gelin mevlidi, eve çağırma gibi gelenekler bulunmaktadır.

1. Düğün Öncesi Gelenekler

1.1. Evlilik Çağı/ Evlenme İsteğini Belli Etme/ Evlenme Biçimleri

Geleneksel kesimde kızın ve erkeğin evlenme çağına geldiklerini belirleyen birtakım ölçütler vardır. Bunların başında buluşa erme gelir. Ülkemizde buluş çağı 10-14 yaşları arasında başlar. Gerek kızda, gerekse erkekte görülen birtakım biyolojik ve fizyolojik gelişmeler, onların biyolojik ve sosyo-kültürel kişiliklerini geliştiren önemli belirtilerdir. Bu değişiklik ve belirtilerle kişisel sorumluluklar da başlar. Kızlar bu aşamada üyesi buldukları ailenin ekonomik, toplumsal ve kültürel etkinliklerine katılırlar. Aynı durum erkek çocukları için de söz konusudur. Erkek çocuk da, aile içerisinde, gerek cinsinin, gerekse yaşının gerektirdiği etkinliklere katılarak, geleneklerin öngördüğü tavrını almaya çalışır (Örnek, 1977, s. 190).

Kilis'te evlenme çağına gelen genç erkek ve kızlar evlenme isteklerini geçmişten günümüze şu şekilde ifade etmektedirler:

Kızlar su testisini ve tabakları yere atıp kırarak evlenmek istediklerini belirtirlerdi. Kız yeterince olgunlaşmışsa, eğer babası da kızını kimseye vermiyor ise bulaşık yıkarken kabı vurarak evlenmek istediğini belirtir. Annesi kızına bir soru sorduğunda asabi bir şekilde cevap verir. Eskiden oğlan babaya karşı saygısından beni everin² diyemezdi. Oğlan giydiği yemeniyi duvara çivileyerek evlenmek istediğini belirtir. İçki içerek sarhoş bir şekilde eve gider, erkek ayıkken söyleyemediğini sarhoş iken söyler. Yemek yerken pilavın ortasına kaşığı saplayarak yönelir, kapağı da sertçe çekerek gider. Oğlan, kızı bir yerde görmüş ise annesine söyleyerek bir düğürçü göndermesini isterdi (Şaşoğlu, 2018, s. 7).

Kilis'te evlenme yaşı küçüktür. Eskiden on beş-on altı yaşlarında kızlar evlendirilirdi. Günümüzde on sekiz yaş üzerinde, yirmili yaşlarda evlendiriliyor. Erkekler ise eskiden askere gitmeden evleniyorlardı, günümüzde askerliğini bitirdikten sonra yirmili yaşlarda evleniyor. Eski zihniyete göre, gelinimiz küçük olsun, bizim yanımızda kalsın, oğlumuz askerdeyken de yanımızda kalır, bizim yaptığımız yemekleri, bizim örfümüzü âdetimizi iyice öğrenir, oğlumuz gelince evini ayırınca ona uyum sağlayabilir diye düşünülürdü. Kızın yaşı biraz ilerlerse bilgiç olur, bizimle oturmaz, bizden ayrı ev ister, bize uysun diye küçük yaşta olması tercih edilir. Eskiden kayınvalide

² Evlendirmek

ile oturma vardı. Şimdi kimse birlikte oturmuyor. Gelin "hoş geldin" e geldiğinde çarpık çarpık mı yürüyor diye önceden ayaklarına bakılırdı. Şimdi ise yüz güzelliğine ve yaşının küçük olup olmadığına bakılıyor. Yaşının küçük olmasının önemi, adetlere uysun, kaynananın ve kayınbabanın sözünden çıkmasın, yaşı küçük olursa bize daha çok uyar diyedir. Gelinin yaşının daha küçük olması yani yirmi yaşın altında olması bu anlamda üstünlük sebebidir. Daha kuvvetli olur diye, önceden el ve ayak bilekleri daha kalın olanlar tercih edilirmiş. Kafası büyük olan kızın sütü az olur diye de bir inanış vardır. Kafası küçük olanın da sütü çok olur diye inanılır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.13).

Kilis'te evlenme biçimleri ise şöyle aktarılmaktadır: *Eskiden kızın görüp beğenme diye bir hakkı yoktu. Oğlan kızı ya görür ya görmezdi. Bugünün şartları yoktu. Düğürçü usulü vardı, gelip beğenirler, Allah nasip ettiyse kız verilir. Baklava yenir, kıza altın yüzük takılır. Altın o zaman çok ucuzdu. Kalın keserlerdi. Kalın olarak kızın babasına para verilirdi. Bu parayla kızın çeyizi hazırlanırdı (K.2, K.3). Günümüzde anlaşarak ve görücü usulü evlilikler olmaktadır. Akraba evliliği yaygındır. Yakın akraba evliliği daha yaygındır. Amca, teyze, dayı çocukları arasında evlilikler vardır. Mesela altı kız kardeş içinde bir tek ben yabancıyla evliyim. Şimdi gençler birbirini beğenerek evleniyor (K.5). Kız kaçırma pek yaygın değildir. Çünkü iyi sayılmaz, falanın kızı kaçmış diye ayıplarlar, kınarlar. Kız kaçarsa geri dönüp gelemez, aileyi unutmaması lazım. Aile kabul etmez (K.10). Berdel vardır. Mesela benim halamın iki kızı iki amcaoğullarındalar (K.5). Beşik kertme eskiden varmış. Mesela benim annem babam iki ayrı köyden imiş. Uzaktan akrabalık bağı varmış. Annem daha bebekmiş. Babam annemden iki üç yaş büyükmüş. Gelip giderlerken biz bu beşiği kettik, bu kız bizim gelinimiz olacak demişler. Annemi on iki yaşına gelince istemişler (K.10).*

Kısmet açmaktan başlayarak gerdek gecesine kadar uzayan aşamalar içerisinde uygulanan, dinsel, ritüel ve büyüsel içerikli birçok adet, işlem ve pratik vardır. Bunların bir bölümü gelin ve güveyin mutluluğuna yönelik dilek ve pratikler çerçevesinde toplanırken, bir bölümü de kara büyü alanına giren işlemler içerisinde yer alırlar (Örnek, 1977, s. 202).

Kilis'te de evlilik çağı gelip de evlenemeyen kızların kısmetini açmak için gidilen ziyaret yerleri ve ocaklar vardır: *Hoca hoca gezerler. Tibili hocasına gidilir. Tibili mahallesinde bir hoca, yazar, çizer. Çocuğu korkan, hasta olan o hocaya gider ve bunu da ücret karşılığı yapar. Şiha, hocaya gidilir. Genelde tekye camisine gidilir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).*

1.2. Kız Bakma/ Kız İsteme/ Söz Kesme

Kız bakma, kız görme âdeti erkeğin bir kız beğenmesi sonucu aileye açması ve ailenin kadınlarının bir bahane ile kızın evine gidip kıyı incelemesiyle olur. Bir başka durum ise, evlenme yaşına gelen erkeğin istediği ya da beğendiği bir kız yok ise ailenin araştırmasıyla olur. Her iki durumda da ailenin kararları son derece önemlidir (Artun, 2018, s. 201).

Kilis'te kızlarını ve oğullarını evlendirmek isteyen aileler öncelikle gelin ve güvey seçiminde bazı özellikler ararlar: *Gelin seçiminde günümüzde kızın beyaz tenli, sarışın, renkli gözlü olması, güzel olması daha makbuldür. Göze hitap etmesi için dış güzelliğe, kızın ahlakına, huyunun güzelliğine ve ailesinin düzgünlüğüne bakılır, ailesi araştırılır. Erkeğin ise, önce iş sahibi ve akıllı olması, askerliğini bitirmiş olması istenir. Sabit bir işi olması gerekiyor. Özellikle memur olması daha makbuldür. Fiziksel olarak erkeğin güzel olması çok önemli değildir. Erkeğin ailesi araştırılır, çalıştığı yere, oturduğu yere gidilir, ahlakı, nereli olduğu araştırılır. Dürüst olması, madde bağımlılığı olup olmadığı gibi yönlerine bakılır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Kilis'te güvey seçerken halk arasında "bir bağın, bir zeytinin, bir deven affedersin bir de merkebin olursa değme Kilislinin keyfine" diye bir atasözü damat seçimini özetler vaziyettedir (Şaşoğlu, 2018, s. 11). "*

Geçmişte evlenmek isteyen gençlerin birbirini görmesi ve beğenmesi için gidilen Kilis'te çeşitli parklar olduğu ifade edilmektedir. Her ne kadar günümüzde böyle bir uygulama artık olmasa da geçmişte yaygınlığı kaynak kişilerin aktarımından anlaşılmaktadır. Özellikle kız görmek/beğenmek için gidilen parklar vardır: *Kızını alıp gezersin. Ayşecik parkına gidilir. Gelinlik çağına gelmiş kızları oraya götürürler, orada otururlar. Anne, yakın akraba ya da komşularla gün içinde ikinci vakti çay içmeye gidilir. Karşısında da genelde erkeklerin oturduğu bir çay bahçesi vardır. Halk arasında erkek parkı diye bilinirdi. Erkek kıyı beğendiye takip eder, ondan sonra da ailesini gönderirdi. Geçmişte yaygın iken günümüzde böyle bir yaygınlığı yoktur (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Eskiden İslambey parkında aileler çok sık piknik yapmaya giderlerdi. Evlenecek çağda oğlu olan da o parka giderdi, oradaki kızlara ailelere bakardı, güzel bir kıyı görürse, orda hemen bu kıyı kimlerden, evi nerde bilen tanyan var mı diye soruştururdu, şimdilerde öyle bir şey kalmadı, on beş-yirmi sene öncesinde vardı. Cümbüş camisinin oradaki çamlık alana da gidilirdi (K.2, K.3, K.4).*

Kilis'te Hacı Cümbüş camisinin olduğu yer eskiden Karataş parkıydı. Oraya genellikle kadınlar giderdi. Aynı zamanda oğlan everenler, kıyı görmeye gidenler, kıyı gelin etmek isteyenler kızlarıyla

buraya gelirler. Ön tarafta oturanlar, kapıdan girenlere bakarak “Şu gelen kimin kızı kele pero³, ne bileyim Fattum bacı, çok güzelmiş kele saluklan da bunu gidip oğlumıza isteyek” derlerdi. Beğendikleri kızı oğlana göstermek için Karataş'a gidilir. Oğlanın anası ve akrabaları güzel yemekler yaparak, kızı ve annesini Karataş'a davet ederler. O gün annesi, kızını güzelce süsleyerek davete icabet ederdi. Kadınlar bir tarafa oturarak getirdikleri yemekleri yerlerdi. Oğlan arkadaşlarıyla beraber kızın önünden geçerdii. Oğlan ikinci geçişinde tek geçer ise kızı beğendiği anlamına gelirdi. Yok, eğer geçmezse beğenmediği anlamına gelir. Burada kızın ne istediği sorulmazdı (Şaçoğlu, 2018, s. 14-16).

Hamama gidip hamamda beğenirler kızı. Daha önceden görülüp beğenilen kız, erkek tarafı ve kız tarafı ile anlaşılıp hamama götürülür. Oğlan tarafının kadınları da kızı orada görür. Kızın üzerinde sadece peştamal olduğu için vücudunda herhangi bir yara, kusur olup olmadığına bakılır. Bir de mahalle baskısı olduğundan kız babası oğlan tarafının diğer akrabalarının da kızı görmesi için eve gelmesini istemediğinden kız babasına haber verilmez, o nedenle de hamamda kız görülür (K.2, K.3, K.4).

Oğlanın annesi hamama giderek, kaymiye⁴ye “Acı⁵ bize curun ayır hamama gelecez” der. Oğlan anası akrabalarını, komşularını, kızın annesini ve gelin adayını hamama davet eder. Oğlanın annesi, geline sarılarak ağzı ve vücudu kokuyor mu, bir sakatlığı var mı diye bakar (Şaçoğlu, 2018, s. 14).

Evlilik çağına gelmiş oğlu olan aileler, oğulları askerden döndükten sonra ilk kendi çevrelerinden, gelinlik kızları olan ailelere salıklanma⁶ya başlarlar. Kendilerine övülen ve önerilen kız olunca, hemen kollar çemrenip, önce kızın ve ailesinin durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi toplanıp “ya bismillah” diyerek işe koyulur. Öncelikle oğlan anası, kendisine en yakın gördüğü, bu gibi işlerde deneyimli olan, ağzı laf yapan, görmüş geçirmiş birkaç kişiyi yanına alarak “düğür” gezmeye çıkarlar. Kız evine gelen oğlan tarafı son derece uyanık, son derece dikkatli ve seçici davranmalıdır. Kilis ağzında bu biçime davranışa “alleklik etme”⁷ denir. Allek kaynana olmak, bir marifettir. Hatta halk arasında “Alleğin küpüne sıçan düşermiş” diye bir atasözümüz var. Oğlunun çok değerli olduğunu hissettirir bu durumuyla. İlk görüşle pek bir şey anlamayan kaynana ve avanesi⁸ kız evine bir ya da birkaç sefer daha ziyarette bulunabilirler. Oğlan anası ve avanesi kızı beğenirlerse niyetlerini belli ederlerdi. Kız anasına, kızlarını beğendiğini, kısmetse gelin etmeğe istekli olduklarını;

³ Kısaltılmış ad

⁴ Hamamdaki kadın görevli

⁵ Azıcık

⁶ Tavsiye etmek

⁷ Seçici davranmak

⁸ Yardımcı

oğullarının da iyi, yakışıklı, hünerli, kolu altın bilezikli (meslek sahibi) olduğunu öve öve bitiremezlerdi. Kız anası “Bi anam, bir de etrafımıza danışak, hele babası da ne deyici bakalım, bize birkaç gün möhlet⁹ verin, biz size haber salarık” diye süre ister. Kız babası, ağırdan alır işi, hemen verdim demez, güvey kim, nasıl biri, hırlı mı hırsız mı, kızını güvenerek teslim edebilecek biri mi, aklındaki bu soruların cevabını bulmak için araştırır. Verilen süre içinde, oğlan araştırılıp, soruşturulur. Bir aracı ile haber göndererek bu işin olacağı da sanki ufaktan ufaktan hissettirilir. Oğlan evi, kız evine geldiğinde, bu havayı hisseder ve içten içe sevinirler. Kızın anası “Ne diyelim anam, Allah kısmet etmişse her iki taraf için de hayırlı olsun, babası münasip gördü” der. Artık içi rahatlayan oğlan anasının ve bacısının çaldığı zılgıtlar çevredekiler tarafından duyulup, işin hayra bağlandığı anlaşılır (Şaşoğlu, 2018, s. 14-15).

Kız görmeye gidildiğinde, bir bahaneyle mutfaka girilir bakılır, bir odaya namaz kılmaya gidilir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Oğlan tarafı özellikle kızın kahve getirirken döküp dökmediğine bakar. Beğendikleri kıza yemek yedirirler ve tuvalete gönderirler, çabuk olup olmadığına bakılır. Kız evine umulmadık vakitte yemeğe ya da kahve içmeye giderler. Bu ani baskın gibi olan ziyaretin amacı kız evinin temiz mi kirli mi olduğunu görmek içindir (Şaşoğlu, 2018, s. 9).

Eskiden görücü kız bakmaya geldiğinde süpürgeyi yere atarmış, kızın geçerken süpürgeyi yerden kaldırıp kaldırmayacağına bakılmış, kaldırırsa o kız makbule geçermiş. Kaldırmazsa o kıza istemezlermiş. Eskiden sedirler vardı. O sedirlerin altına bir şey düştü bahanesiyle temiz mi pis mi diye bakarlarımış (K.5). Mesela kahve ikram edildiğinde, ya da hoş geldin denildiğinde eğilip kızın ağızının kokup kokmadığına bakanlar vardır. Kilimin altını kaldırıp temiz olup olmadığına bakanlar vardır. Dışının çürük olup olmadığını anlamak için fındık kavrulur (K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Kilis'te kız istemeye düğürçü gitmek denir. Kızı istemeye erkeğin büyüklüğü gider. Kız istemeye genellikle akşam gidilir, kıza daha yaşlı olan ister. Bu işleri daha iyi bileceği için özellikle evli olanlar götürülür, bekârlar pek götürülmez. Önce kahve ve çay ikram edilir. Çayın yanında kuru pasta türünden yiyecekler verilir. Sohbet edilir. Birkaç kez ziyarete de gidilebilir. Genellikle bir hafta içinde haber verilir ve kız istemeye gidilir. Günümüzde genellikle kız ilk istemede verilir. Eskiden kız evine gidilir, sizden akrabalık umuyoruz denirdi, kız tarafı da bir hafta süre isteyip erkek tarafını araştırırdı. Önce söz olur, söz yüzüğü takılır, nişanın büyük mü küçük mü olacağına karar

⁹ Süre

verilir. Söz yüzüğü gelinin beğenisine göre alınır. Tatlı yenir. Kaşlı yüzük alınır. Kaşlı yüzük desenli yüzüktür. Söz kesmeye erkeğin büyükleri yakın akrabaları gider (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Eskiden kızı verdikleri gece söz kesilirdi. Söz kesilirken erkek bu ortamda bulunmaz, ona daha sonra, ayrı bir yerde yüzük takılır. Bazen de sadece yüzük takılacağı vakit güveyi iki dakikalığına içeriye alırlar. Günümüzde de kızı verdikleri gece söz kesilir. Söz kesilirken erkek de bu ortamda bulunur. Bir ya da iki hafta sonra yakın akrabalarla ve mahallenin büyükleriyle beraber tatlı yemeye gidilir. Kız tarafı şirincelik akşamında oğlan tarafını kapıda karşılar. Kız evine ilk olarak *şirincelik* gider. Şirinceliğe halk arasında, “teşekkür” denilir. Bir tepsinin üzerine çerez, şeker ve kurdela koyarlar, bir tepsiye geline elbise koyarlar, bir tepsiye de kızın anasına esvap, eşarp konur. Oğlan tarafında en büyük kimse yüzüğü o takıp kurdeleyi keserdi. Kız tarafı meyve ve dondurma, oğlan tarafı baklavasını ve kolasını alır. Tatlıda sadece gelin ve güveye söz yüzüğü takılır. Aynı zamanda tatlı yenildikten sora salavat çekilir ve Fatiha okunur. Tatlı yenilince hocalar ilahiler okur (Şaşoğlu, 2018, s. 19).

1.3. Nişan/Nişan Arkası

Kız istendikten sonra söz kesmenin ardından *nişan* gelmektedir. Kilis'te nişanın nasıl yapılacağıyla ilgili söz kesme sırasında konuşulur ve nişanın büyük mü küçük mü yapılacağı kararlaştırılır: *Büyük nişan, çalgılı sözlü; küçük nişan evde aile arasında yapılır. Küçük nişan sadece aile arasında olur. Nişanla düğün arası uzun sürecekse büyük nişan yapılır. Ama düğün arası kısa sürecekse aile arasında küçük nişan yapılır. Büyük nişan ise ya sokakta ya da düğün salonunda yapılır. Altın takı takılır. Ayrıca kına yüzüğü istenir, kına gecesinde kına yakılırken takılır. Kaşlı yüzük takılır. Evde nişan olursa gece elbisesi, büyük nişansa tuvalet giyer. Erkek takım elbise giyer. Masrafları erkek karşılar. Çeyiz olarak sadece sandık çeyizi yapılır. Kız evi sadece bunu yapar. Kızın daha rahat olması ve kaynana, kayınbabanın aile içine karışmaması için evlenince ayrı oturması istenir* (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Nişanda oğlan ya da kız tarafından yaşça büyük olan biri gelin ve güveyin parmaklarına yüzüklerini takarak makas ister. Kız tarafından biri “makas kesmiyor” der. Oğlan babası o kişiye bahşiş verir. Bahşiş verildikten sonra kurdele kesilerek, hayırlı ve uğurlu olmasını diler. Eskiden kimin avlusu büyükse nişan orada yapılırdı. Nişan genellikle öğleden sonra yapılır. Evin avlusuna çadır kurulur. Nişanda kadınları eğlendirmek için Kör Elif çağırılırdı. Nişanın Kör Elif yapılacağını duyan herkes gelirdi. Erkekler de ayrı bir evin avlusunda Kız Ahsan'la kendi aralarında nişan yaparlardı. Kör Eif, avluya girdiği vakit gelini getirirlerdi. Genç kızlar, gelinin etrafında halay çekmeğe başlarlardı. Güveyi içeri sokmayıp kapıda bekletirlerdi. Kör Elif hem darbuka

çalar, hem de türkü söyler. Kör Elif'in yardımcısı Kara Fattum zilli def çalar. Nişanda sadece oğlanın annesi ve babası geline yüzük ve beş-on bilezik takar. Kız tarafıyla anlaşmaya göre, çoğu altın düğün zamanında takılır. Nişanın sonuna doğru damadı “yoh, yoh” eşliğinde içeri alırlardı. Güveyle beraber içeri giren gençler halay başına geçer (Şaçoğlu, 2018, s. 22-24).

Kilis düğün öncesi gelenekleri arasında bir de **nişan arkası** geleneği vardır: *Nişanda bohça gider. Nişandan sonra kız ve erkek tarafı birbirleri için bütün ihtiyacı karşılayacak bohçayı yapar. Önce erkek tarafı yapar, sonra kız tarafı hem kendilerinin hem de birbirlerinin birinci derecede yakınları için çeşitli ihtiyaçları ve hediyeleri hazırlar. Damadın bohçası özel olur. Tıraş takımı, iç çamaşırı, çarşaf, pijama, havlu, parfüm gibi şeyler konur. Görümcenin, kayınvalidenin, kayınbabanın birinci derece yakınları ayrı bohça hazırlanır. Falan gün nişan arkasına geleceğiz diye haber verilir. Bohçalar verilir* (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Eski düğün gelenekleri arasında kaldığı anlaşılan şu uygulamaya göre hamam görevlisi nişan bohçasını kız evine götürmektedir: Nişan arkasında oğlan tarafı hamamın kaymıyesine nişan hediyesi olarak bir bohça vererek kız evine gönderir. Kız evi de hamamın kaymıyesine bahşiş verir. Bir hafta sonra da kız tarafı kaynanaya, oğlanın babasına, eltisine ve kaynana hediye olarak bohça gönderir (Şaçoğlu, 2018, s. 25).

Nişan atılırsa hangi taraf döndüyse nişandan, özellikle kız tarafı döndüyse, hem hediyeleri hem de masrafı vermek durumundadır. Erkek tarafı dönerse bazıları verir bazıları vermez. Nişanın bozulması genellikle maddiyat ağırlıklı oluyor. Kız tarafı altın çok isterse, maddi yükü erkek tarafına yıkarsa, kız evi alınacak şeyleri kendisi almazsa, nişan bozulursa alınan eşyalar geri verilir. Kilis'te bazı inanışlara göre, nişanlıyken oğlanın birinci dereceden yakınları vefat ederse o kızı uğursuz sayarlar. Nişandan önce bir torba tuz alınır. Tuz bitene kadar kullanırken eğer erkek tarafının başına kötü bir şey gelmezse kız uğurlu sayılır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Kilis'te düğün hazırlıkları arasında yer alan bir uygulama da kızın çeyiz masraflarını karşılamak için erkek tarafından alınan **başlık parası ya da kalındır**. Geçmişte bu gelenek yaygınken günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Geçmişte başlık parası geleneğinin nasıl uygulandığına dair şu bilgiler verilmektedir: *Eskiden başlık parası vardı. Kız babasına fiyat biçilir, kız tarafı ne istemişse para olarak babaya ya da amme¹⁰ye verilir* (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

¹⁰ Amca

Tathnın yenildiği gün kalının kesilmesi için bir tarih belirlenir. Kilis'te belirlenen bir günde “kalın” adı verilen “başlık” konuşulur. Kalın biçme genellikle cuma günü yapılır. Eski dönemde üç liraya yakın kalın parası verilirdi. Kız tarafı aldığı başlık parasını kızın çeyiz masraflarına harcar. Oğlan tarafı, kızın babasından ne istediğini sorar. Kalın; inek, öküz, para ve altın olabilir. Kız babası, güveyin maddi durumunu göz önünde bulundurarak isterdi. Mesela beş yüz lira kalın parasını, minderin altına koyarak kalkıp gider. Başka cuma günü de hasse biçmeye gidilir. Oğlan tarafı, akrabasıyla beraber bir top gassa¹¹ ve tatlı alıp kız evine gider. Cuma günü gassa biçmeye akrabalar ve komşular hediye ile gelir. Gassaya bir makas atarak kayınbabaya gömlek ve iç çamaşırı için patuska¹² kesilir. Cuma günü gassa biçmede hedik, lahmacun ve tatlılar yaparak, oğlan ve kız tarafı beraber yemek yerler. Kız anası, geri kalan patuskayı kaldırarak, karyola takımı ve gelinin çeyizi işlenir. Gassa biçilirken, kalın parası da konuşulur. Kız tarafı ne kadar isterse verilirdi. Kızın annesi, kızına ne almışsa kuruşu kuruşuna bir deftere yazardı. Aksi takdirde kızın annesi kalın parasını yerse, toplum içerisinde ayıplanır. Patuska biçilirken genellikle yorganlık, çarşaflık, döşeklik ve kaynana minderi için biçilir. Zılgıtlar eşliğinde gassa biçilir. Günümüzde başlık parası kalkmıştır (Şaşoğlu, 2018, s. 20).

K.2 ve K.3 ise şu bilgileri vermektedir: *Kilis, İslahiye, Antep, Urfa, Maraş yöresinde kız anası derdi ki, benim kızıma Amerikan şifon kadıfesi alıcın, zıbın dikicin onu. O çok pahalı o zaman. Siyahı var, pembesi, sarısı, kırmızısı var. O zaman hemen bunu isterlerdi. Halep'ten kaçak gelirdi bu kumaş. Kilis'te pasajlarda satılırdı* (K.2, K.3).

1.4. Çeyiz

Çeyiz hazırlığı kız beşikteyken başlar. Sonra anneler nakışlar, danteller yapar. Belli bir zaman gelir kız yetişkin olur, kızı verirler. Artık düğün telaşı başlar. Çeyizler çıkarılır, yıkanır, eksik olanlar alınır, çarşıya çıkılır ya annesi, Kilis yorganları meşhurdur ve her genç kızın çeyizinde bulunur, ya kız kardeşi ya da yakın bir akrabası alır codele¹³ yorganını. Eve getirilince beyaz bir melefe¹⁴ yapılır. Gerekirse üzerine bant yapılır, yorgan kılıfı denir ona da. Çeyizin en üst başına onu koyarsın. Saten kırmızı kurdeleyle bağlanır, çeyize hazırlanır. Çeyizdeki her şey kırmızı kurdeleyle bağlanır. Maddiyatı iyi olanlar Kilis yorganını istediği şekilde yaptırabilir, olmayanlar ise uygun olanı tercih ediyorlar. Yorgan yaptırmak eskisi kadar yaygın

¹¹ Hasse, Kilis'te halk ağzında “gassa” denilmektedir. Diğer adı “patuska”dır.

¹² Kilis halk ağzında “patuska”ya “patuska” denilmektedir.

¹³ Köpünmüş (iğne ile işlenmiş motif verilmiş yorgan). Sirenin (parlak kumaş) üstüne nakış yapılmış yorgan.

¹⁴ İç astar

değil. Çünkü pek rağbet görmüyor artık. Önceleri doğalgaz yoktu, soğuktu ve sobalı evlerde oturuyorduk, yatılı misafirler daha çoktu, üç dört gün kalırlardı, her kişinin üzerine bir yorgan verilirdi. Şimdi herkesin aracı var, misafirlğe geliyor, sohbet ediyor, aracına binip geri gidiyor. Şimdi doğalgaz var, her yer sıcak, battaniye bile örtmüyorsun. Bu hazır yorganlar sadece misafirlktir. Gelen misafire kullanılır ya da kadın yeni doğum yaptığında kullanılır. Yıkaması da biraz zor olduğu için kolay kolay kullanılmaz. En güzel modeli, en güzel işlenmiş bir yorganın doğum yaptıktan sonra bir kadın sergilemek amaçlı, gelen misafir onu görsün diye onu nefse yatağına açardı. Önceleri öyleydi, şimdi her yer kaloriferli. İlk doğum yapıldığında çeyizlik yorgan, pike takımı, dantelli çarşaflar açılır. Her gelen misafire göre değiştirilir. Bir anlamda çeyizi sergileme yöntemidir. Çeyizlik modeller çeyiz sergilenmeden önce kimseye gösterilmez. Başkasına model verilmek istenmez. Her gelin çeyizine Kilis yorganı alır. Codele yorgan denir. Kendisi kullanır ya da özel günlerde kullanılır. Doğum yaptığında da kullanır. Saten ve altın sarısı, simli yorganlar ve tavus kuşu motifi tercih edilir. Gelinler yorgan yaptırmak için genellikle bir tanıdık varsa onun aracılığıyla gidip alır. Yoksa herhangi bir yerden yaptırılır. Sire kumaştan çeşitli renkler yaptırılır. Yemek takımları, çatal bıçak takımı, kahvaltı setleri, su takımı, tencere setleri, beyaz eşya, elektronik eşyalar alınır. Eskiden getirilen eşyalar herkes görsün diye ağaçtan ağaca ip bağlanır, serilir. Şimdi bir odaya serilir. Çeyizi gittiği gün de serilebilirsin, eskiden çeyiz gelinle birlikte gidermiş. Şimdi düğünden bir hafta önce gidiyor. Eskiden çeyizde yatak, çul, tahta sandık, kap kacak verilirmiş. Düğünden bir hafta önce çeyiz kız evinden alınır. Çeyiz davulla zurnayla getirilir. Kilis'in köylerinde çeyiz gündüz alınır. Kilis'in yerlileri sokakta evin önünde akşam oturma yapırlar içkili, yemekli eğlence düzenlerler. Caz¹⁵ kurulur, oynarlar, saat dokuzdan sonra kız tarafından çeyiz alınır ve erkek tarafına getirilir. Çalgı orkestradır ya da davul zurnadır. Bir gün sonra da kız evi çeyiz sermeye gelir. Çeyiz sergilenir. Erkek tarafı bir araba gönderir, kız evinin yakınlarını çeyiz sermeye götürür. Evin içinde çeyiz açılır. Bir çeyiz odası olur, çeyiz orada sergilenir. Gelin bir haftalık olduktan sonra hediyeleriyle hem hayırlı olsun demeye hem de çeyiz görmeye gelirler. Gelin gelinliğini ve ne kadar abiyesi varsa misafirlere göstermek için giyer. Gelin o kıyafetlerle ikramda bulunur (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Oğlan tarafı çeyiz sermeye gelecek olan kız evi için büyük kazanlarda yemekler hazırlar. Eğer mevsim yazsa, balcan¹⁶ bastırması,

¹⁵ Çalgı

¹⁶ patlıcan

taze bamyâ; kışsa kabak bastırması, taze fasulye, kuru fasulye, lahmacun gibi yemekler yapılırdı. Halk arasında buna **çeyiz yemeği** denir. Bu yemekler yakın komşulara da ikram edilirdi (Şaşoğlu, 2018, s. 9).

Çeyizde de sandığın üzerine gelinin yakınlarından biri oturur, bahşişi almada kalkmaz, damadın yakınlarından biri para verir, ondan sonra kalkar. Çeyiz alınırken çeyiz almaya gidildiğinde,

“Al yağlık yeşil yağlık,

Kaynananın eline sağlık” denir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

1.5. Kına

*Kilis'te düğünden önce gelin ve damat için ayrı bir eğlence düzenlenir. Buna **kına gecesi** denilmektedir. Kına düğünden bir ya da iki gün önce yakılır. Kız kınası ayrı yapılmazsa düğünün içinde yakılır. Kız tarafı kız kınası istemezse kapalı kına olur. Kapalı kına düğün salonunda olur. Düğün salonunda cazcının önüne perde çekilir. Erkeklerin hepsi dışarı çıkar. Böylece erkek olmadığı için kapalı kadınlar açılıp rahat oynayabilirler. Gelin de açılır, kıyafet değişir. Gelinin kınada birçok kıyafeti değiştirerek giydiği de olmaktadır. Cazcı, perdenin arkasından “açık kişiler üzerini giysin, erkekler gelecek” diye bir çağrı yapar ve erkekler geri düğün salonuna çağrılır, düğün kaldığı yerden devam eder. Bu tür kınayı genelde Kilis'in yerlileri yapar, çünkü kapalı giyimli olduklarından rahat oynamak isterler. Kınayı oğlan evi alır ve sağdıçlar yakar. Genelde bahşiş olarak, gelin kınası yakılırken avucunu açmadığı için kayıncıvalide bilezik ya da yüzük verir. Genelde yüzük verilir, buna kına yüzüğü denir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).*

Geline kına gecesi için kırmızı renkli bindallı giydirilir. Kızın yüzü kırmızı bir duvakla örtülür. Gelinin bu son gecesinde arkadaşları acıklı türküler söyleyerek gelini ağlatırlardı. Gelinin arkadaşları ellerinde mumlarla, türküler söyleyerek gelinin etrafında dönerlerdi. Gelinin eline kına yakılacağı vakit elini açmaz. Oğlanın annesi hemen devreye girerek, kızın avucuna tam altın veya yüzük koyardı. Gelin o zaman elini açardı. Kınaya gelenler,

“Bahçada iğde

Dalları yerde

Ağlama gelin

Güveyi evde”

“Evlerinde kara taş
Gelin ağlar gözü yaş
Güveyi sorarsan

Sırma bıyık galem kaş” manilerini söylerler (Şaşoğlu, 2018, s. 43).

Çeyiz alırken, nişan takılırken, gelin alırken, kınada maniler söylenir. Bu manileri kadınlar söyler, zılgıt çekerler, erkekler de ardından “yoh yoh, Allah mübarek eylesin” derler (K.11).

*“Maşa maşaya benzer
Şişe şişeye benzer
Oğlumuz da aynı paşalara benzer”*

*“Ay doğar elek gibi
Gün doğar melek gibi
Biz bir gelin aldık
Dondurma bebek gibi”*

*“Bahçelerde pırpırım
Yeşillik dilim dilim
Selim’i evlendirdik
Ömer’e Allah kerim”*

*“Merdivene bastı Selim
Gelini aldı ceketini astı
Selvi’nin beslediği kızı
Selim bağına bastı”*

*“Kırmızı taksi yürüdü
Üstünü güller bürüdü*

Biz bu gelini alaneçe

Neçe neçe itler ürüdü” (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Erkek kınası da yapılır. Damadın kınası kuş parmağına¹⁷ yakılırken de sağdıç para verir, üzerine bezi sarar. O para daha sonra harcanmaz, hatıra olarak kalır. Bazıları harcanmasın diye paranın ucunu yakar. Düğüne gelen herkese kına dağıtılır. İkram olarak bazen çerez dağıtılır. Damat tarafı dağıtılması için alır kız tarafına çerezi verir. Kınada dağılan çerez paket olarak da verilir. Kına yakılırken, adet yerini bulsun diye kına meydanda yakılır, tekrar eve gelinir, gelinin yakınları arkadaşları ile asıl kına evde yakılır. Dürbeke¹⁸ ile oynanır, kına türküleri söylenir, ortaya bir yastık konur, gelin yastığın üzerine üç kez oturtulup kaldırılır, ondan sonra kına türküsü söyleyerek gelinin kınası yakılır. Erkek çocuğunun eline kına verirler, üç kez alıp kaçar. Gelin oğlan evine geldiğinde gelinle damat sandalyeye üç kez oturtulup kaldırılır. Kına yakılırken de gelinin damadın başında kınayı üç kez gezdirirsin, gezdirirken “gelinin kutlu olsun, kutlu olsun diyenin akabeti bol olsun” denir.

“Kınayı getir aney

Parmağın batır aney

Bu gece misafirem

Parmağın batır aney”, gibi gelini ağılatacak kına türküleri söylenir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Hem kınada hem de düğünde gelin ve damadın **sağdıçları** olur. Gelinin ve damadın yakınları ya da yakın arkadaşları sağdıçları olur. Sağdıçların görevleri şu şekildedir: *Gelinin sağdıç kıyafet değişmesinden her türlü işine kadar yardımcı olur, kınasını yakar, kına türküsünü söyler. Damadın sağdıç da her türlü ihtiyacı damatla birlikte karşılar. Damatla birlikte kuaföre gider, kıyafetini giymesine yardımcı olur, eş dost yakın akrabaları çağırır, oyunlar oynanır. Damadın sağdıçları damadın babasını, dedesini, dayısını, amcası gibi yakın akrabalarını çağırır, hem damadın karşısında oynarlar hem de bahşiş olarak harçlık olması amacıyla kına tepsisinin altına para koyarlar. Bunun adı **tepsi altıdır**. Toplarken mutfak masraflı, odun, kömür parası diye toplarlar. Sağdıçlar da onu damada verir. Sağdıç koluna şırı¹⁹ takar. Kırmızı kurdele de denilebilir. Üzerine bir göz boncuk takarlar ve sağdıçın adını yazarlar. Sağdıçın adını işlemeyle,*

¹⁷ Serçe parmağı

¹⁸ Darbuka

¹⁹ Şerit

boncukla ya da kalemle yazarlar. Hem gelinin hem de damadın ikişer tane sağıdı olmalıdır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

1.6. Gelin Hamamı

Kilis'te düğünden bir hafta öncesinde gelin hamama götürülür. Bu geleneğin adı da **gelin hamamı**dır. Gelin ve damat tarafından akrabalar gider. Genellikle herkes evde diye Pazar günü yapılır. Sabahdan akşama kadar sürer. Her türlü yiyecek getirilir ve orada yenir. Gelinin yıkanacağı kurnaya suyun içine güzel kokması için gül yaprakları atılır. Dürbeke çalınır ve oynanır. Kilisin köylüsü yapmaz, yerlisi yapar. Amaç burada eğlenmektir. Güvey hamamı yoktur. Düğünden üç dört gün ya da bir hafta önce yapılır. Eğlence amaçlı, bekarlığa veda amacıyla yapılır. Gelinin vücudunda tiy var mı, vücudu nasıl diye de bakılır. Gelin hamamı eğlence amaçlı yapılır ama aynı zamanda gelinin vücuduna düzgün olup olmadığı bir kusurunun olup olmadığına bakılır. Geline vücudunu belli edecek kısa ince tülden gecelik türünde bir giysi giydirilir. Oyunlar oynanır. Gelin olduğu belli olsun diye gelinin vücuduna sim sürülür. Güllerin yaprakları koparılır ve bir sepete konur, gelin göbek taşında oynarken üzerine serpilir. İki taraf da yemekler, pastalar börekler yapar. Davet edilenler de gönlünden koparsa çeşitli yiyecekler yapıp götürür. Darbuka çalar oynarlar. Gelini oynatırlar, maniler söylenir. Kilis'te Paşa hamamı, Hoca hamamı vardır. Gelin hamamı için Hoca hamamına gidilir. Kız ve oğlan evi birbiriyle haberleşerek çok yakın olduğu kişileri hamama davet ederler (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Gelin hamamı yapılmadan önce düğün sahibi hamamın kirasını verir ve herkesin ücretini vermiş olur. Şimdilerde biraz değişti, çağırdığı misafir hamam ücretini kendisi verir. Çeyiz serilir, çeyizden sonra kına olur, kınadan sonra gelin hamamı yapılır. Kız ve oğlan evi yemek yapar, hamamda yerler, eğlenirler, dürbeke çalarlar, göbek atarlar, oynarlar. Günümüzde lüksleşti, durumu iyi olanlar modern hamam ve saunaya gidiyorlar. Kilis'in Hasan Bey hamamı, Hoca hamamı, Paşa hamamı, Tuğlu, Çukur hamamı diye tarihi hamamları var. Şu anda Hasan Bey ve Hoca hamamı kullanılıyor (K.2, K.3, K.4).

2. Düğün Gelenekleri

2.1. Düğün Tarihi/ Düğüne Davet

Düğün tarihinin belirlenmesinde birçok yönden elverişli bir zaman olması önemlidir. Yaz tatilinde şehir dışından gelenler de olacağından genellikle yazın yapılır. Kilis'te düğünler zeytin sonu, bağ sonu olur, oradan hasılatın gelen parayla yapılır. Bir inanca göre, iki bayram arasında uğursuzluk getireceği inancından dolayı düğün yapılmaz (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Düğün, evlenme dediğimiz geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Düğüne elden geldiğince çok kimse çağrılmak istenir. Yüz yüze bakan toplumlarda kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine özen gösterilir. Düğün, çağrılıların dışında, başkalarına da açıktır. Onlar da çağrılılar gibi ağırlandırlar. Düğünün zamanı ve yeri, kimler arasında olduğu, düğün öncesi çıkarılan “okuyucu”lar tarafından bildirilir. Tıpkı sünnette olduğu gibi, evlenmelerde de geleneksel kesimin kırsal alanı bu çağrı işini okuyucular aracılığı ile duyurur. Bu işe “okuntu” çıkarmak da denir. Davetiye bastırıp yollamak ise daha çok yeni göreneklere açık illerde ve kentlerde görülmektedir (Örnek, 1977, s. 197).

Düğün davetiyesi olarak gönderilen okuntu karşılığı, düğüne gelecek olan kişilerin yağ, et, bulgur, un gibi yemekliklerle gelmesi de düğün yemeğinin imece usulü yapıldığının bir göstergesidir (Artun, 2018, s. 216).

Kilis'te düğüne davet, geçmişte *okuntu* adı verilen “davetiye” anlamına gelen çeşitli hediyeleri dağıtmak suretiyle yapılırken, günümüzde davetiye verme şeklinde uygulanmaktadır: *Eskiden batkıcılık²⁰ çok olurdu. Tumanlık, döşek yüzü, elbiselik, yorgan yüzü, yorgan mitili alınır bohça yapılırdı ve köyde davetiye olarak dağıtılırdı. Şimdi ise davetiye verilmektedir. Filan gün düğünümüz var deyip düğüne davet edilirdi, kim ne almak isterse içinden seçip alırdı. Eskiden hediyelik kumaş, elbise şalvarlık verilir ve düğüne davet edilir. Düğün evine çok yakın akrabalar köyde oturuyorsa yardım amaçlı kesilmesi için bir hayvan getirir. Komşular köyde oluyorsa yatak baskısına, ev temizliğine, düğün yemeğine yardım ederler. Yatak baskısı demek, yünden yatak döşek yapmaktır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).*

Özellikle bayanların çağırılmasında kullanılır. Eskiden okuntu ile beraber hediye de gönderilirdi. Düğüne kim çağrılacaksa hamamın natırına söylenirdi. Hamamın natırı bütün evleri tek tek gezerek düğüne davet eder. Düğüne çağırarak eve gelince “okuntu var” diye seslenir. Ev sahibine niçin geldiğini, düğünün nerede, ne zaman olacağını anlatır. Getirmişse okuntu hediyesini verir. Ev sahibi de natıra birkaç kuruş para ya da evden bir şeyler verir (Şafoğlu, 2018, s. 27).

2.2. Bayrak Dikme/ Düğün Karşılama

Bayrak asma âdeti, derlenen birçok yörede benzerlik göstermektedir. Bayrak asma, düğünün başladığına işaretler ve bayrak indirildiğinde son gün olan gerdek tamamlanmış olur. Birçok yerde gerdeğin başarılı olmasıyla bayrak indirilirken silahlar sıkılmakta, etrafa duyurulmaktadır (Artun, 2018, s. 208).

²⁰ Fuzuli masraf

Kilis'te düğün evinin yerini belirlemek için *bayrak dikme* geleneği de düğün hazırlıkları içinde yer alır. Düğün gelenekleri içinde bayrağın düğün evinin yerinin belirlenmesinden düğün karşılamaya ve düğün sonrasına kadar önemli bir rolünün olduğunu aktarılanlardan anlıyoruz: *Bayrak dikme deriz. Bayrağı bir gün önceden dikeriz, uzun bir değneğin başına nazar varsa çıksın diye bir tane büyük soğan takarlar, etrafına da barışı işaret eden zeytin dalını bağlarlar. İnce ince renkli bezler dilimlenerek bağlanır. Balon şişirilir bağlanır. Davul köyün alt tarafına iner. Köylü seyre çıkar. Düğün sahibi de o davulu oynayarak karşılar. Davul arkada kendileri önde gelirler, buna **düğün karşılama** denir. Önceleri düğün cuma günü başlardı. Bayrak da o gün dikilirdi. Genelde ikindi namazından sonra dikilir. Düğün karşılanır, avluda oyunlar oynanır ve bayrak o zaman dikilir. Hem düğün evinin orası olduğunu simgeler hem de gelini almaya giderken de bayrak sökülür, gelin alayıyla birlikte gelin almaya gidilir. Bayrağı taşıyan da herkesle birlikte oynar. Eskiden atla giderlermiş. Gelin eve indikten sonra o bayrak dama geri dikilir, gece gerdekten sonra da silah sıkılır, zılgıt çalınır ve bayrak indirilir. Sabahına oğlan evinden kız evine çerez gider. Kız evi de mahallede komşulara o çerezi dağıtır. Bu daha çok herkeste değil Kilis'in yerlilerinde vardır. Çerez dışında katmer de götürülür. Yaygın olan çerez götürmektir. Antep'te de katmer götürülür. Günümüzde bu uygulama devam etmektedir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Bayrak dikmenin yanı sıra şu uygulama da ilginç bir örnek oluşturmaktadır:*

Kilis'te, düğün evinin duvarına gelin ve güveyin fotoğrafı çizilirdi. Fotoğrafın duvara çizilmesinin sebebi misafirlerin düğün evini daha kolay bulması için yapılırdı. Aynı zamanda misafirler gelin ve güveyi tanımış olurdu. Fotoğraf duvara kireçle çizilirdi (Şaşoğlu, 2018, s. 36).

Kilis düğünlerinde *misafir tespahi* diye bir gelenek vardır ki, genellikle köy düğünlerinde görüldüğü ifade edilmektedir ve bir yardımlaşma şeklidir. Buna göre, düğüne gelen davetliler komşu, eş dost akrabalar arasında paylaştırılır ve konaklamaları, yeme içme ihtiyaçları karşılanır. Davetlilerden akraba olanlar cumadan gelir. Diğer davetliler ise düğün gününe yakın bir zamanda gelirler. Köy düğününde bir gün önceden misafir tespahi yapılır. Önceden yemek yaparlardı, şimdi tatlı getiriyorlar. Tatlı ve kola, çay dağıtılır. Misafir alacak köylü toplanır, bugün misafir tespahimiz var, bize buyurun denir. Misafir dağıtıldığı için bu uygulamaya misafir tespahi denir. Herkese hangi misafir hangi ilden gelmişse taksim edilir. Misafirler alınır, yemekleri kahvaltuları verilir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Birçok yörede karşılaşılan düğünde yemek yapma geleneği bugün hâlâ sürdürülmeye çalışılmaktadır. Ortak özellik, düğün yemeğinin herkesin yardımıyla yapılması ve erkek tarafında yapılmasıdır. Bir başka özellik ise yörenin meşhur ve meşakkatli yemeklerinin düğün yemeği olarak seçilmesidir (Artun, 2018, s. 216).

Kilis düğünlerinde damat evinde düğün yemeği yapılır. Salon düğünü olduğunda da dışarıdan gelenler için oğlan evi düğün yemeği yapar ve düğün için salona gidilir. Düğün yemeği için kurban kesilir ya da kaşıptan hazır et alınır. Düğün yemeği olarak lebeniye ve pilav yapılır. Patlıcan bastırması, kuru fasulye, yeşil fasulye gibi yemekler yapılır. En yaygın olan lebeniye ve pirinç pilavıdır. Patlıcan bastırması, yoğurtlu çorbadır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

2.3. Gelin Alma/ Gelin İndirme

Düğün, gelinin baba evinden güvey ve ailesi tarafından alınmasından oğlan evine indirilmesiyle devam eder. Buna **gelin alma** ve **gelin indirme** denir:

Konvoy halinde oğlan evi gelini almaya gider. Gelin çıkarken oynanır, maniler söylenir, gelin alınırken yah yoh çağrılır. "Allah mübarek eylesin, yah yoh" diye erkekler çağırırken, kadınlar da ardından zılgıt çeker. Gelini babasıyla erkek kardeşleri indirir. Babası yoksa erkek kardeşleri indirir. Erkek kardeşi de yoksa amca ya da dayıları indirir. Gelin çıkarken kapı kilitlenir. Gelinin küçük kardeşi kapıyı tutar, bahşişi verin yoksa açmam der. Kayınbaba bahşiş olarak para verir, sonra gelin dışarı çıkar. Ayrıca davulcular, gelin dışarı çıkarken önden davulu vurur, "şobaş şobaş" diye çağırır, gelinin yanında kim varsa yakınından o davulcuya bahşiş verir Gelinler eskiden beri gelinlik giyer. Şimdikiiler daha şatafatlı. Eskiden gelinliği beyaz kumaş alıp elbise gibi evde dikerlerdi. Süsü olmazdı. Bir de başlarına tül takarlardı. Gelinler eskiden diz altında uzun kollu, işlemeli, bordo, lacivert renklerinde kadife elbise giyerlermiş. Başlarına duvak yerine fes, fesin üzerine simli tel, çiçek, tozak²¹ takarlarmış. Şimdi taç takılıyor. Atın üzerinde gelin getirilirmiş (K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Gelin indirme şu şekilde aktarılmaktadır: *Önce konvoyla gelin gelir. Gelin geldikten sonra oynarlar, damadı oynatırlar. İçeri girerken, kayınvalideye bardak, küp kırdırılır. Gelinin ayağının dibinde uğursuzluk olmasın diye küp kırarlardı. Küpün içine arpa, buğday, şeker, para konulur ve küp kurdeleyle süslenir. Şeker, ağızları tatlı olsun diye, arpa buğday ise hem kızı hem oğlu olsun diyerdi.*

²¹ Kuş tüyü

Arpa erkeği, buğday kızı temsil eder. Gelin arabadan inmeden önce kayınvalide bir poşete arpa, buğday, şeker, bozuk parayı karıştırır, gelin arabadan inerken gelinin başına saçar. O da bereket olsun diye yapılır. Gelinin çocuğu olsun diye kucağına çocuk verilir, çeyiz serilirken de gelinin yatağında çocuk yuvarlatılır. Kız yatarsa kızı, oğlan yatarsa oğlu olur denir. Kilis'in yerlileri de gelinle damadın ağızları tatlı olsun diye yatak çarşafına çeyiz serilirken şeker atar. Sonra gelinle damat o şekeri alıp yerler. Gelin indiğinde şerbet yapılır. Gelinle damada verilir. Onlar içtikten sonra, o şerbetten bütün yakınları birer yudum alır. Bu gelinle damadın ağızları tatlı olsun, herkese şirin olsun diye yapılır. Genelde su ve şekerle yapılır. Bazıları boya da katar. Şerbeti dağıtana gelin para verir. Gerdek gecesi yatağını açan ve toplayan kişiye de para verir. Arabadan inerken gelin inmiyor, gelin bir şey istiyor derler, kayınbaba da “sana koç gibi oğlan verdim der” ve bir mal bağışlar. Bütçesine göre kimi zeytin bahçesi kimi ev kimi araba bağışlardı. Gelin arabadan indiği yerde kaynana üzerine buğday, şeker, para atar, ondan sonra burnunu her şeye sokmasın diye oklavayla burnunun ucuna hafifçe üç sefer vurur. Bu gelenek hala varlığını sürdürmektedir. Genellikle köylerde olmaktadır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.14). Gelinle güveyi içeri girerken kaynanayla kayınbaba Kur'an-ı Kerim'i yukarıda tutarak gelin ve güveyi onun altından geçirek içeriye girdirirler (K.14).

Düğün devam ederken, düğünün sonuna doğru yapılan “şobaş” geleneğinden de burada bahsetmek yerinde olacaktır:

Eğer ev düğünü olursa, davullu dışarda düğün yapılırsa şabaş²² yapılır, şabaştan sonra düğün yemeği verilir. Salon düğünü olursa şabaş orada da yapılır. Şabaştan para toplanır ve iki kişi tarafından toplanan paralar bir deftere yazılır. Şabaş bittikten sonra da masalar kurulur ve yemek verilir. Ondan sonra da gelin kız evinden getirilir. Günümüzdeki şabaş geleneği geçmişte yapılandan çok farklı değildir. Antepçiler şaba der, Kilisli şabaş, şobaş der. Şabaştan takı takılır. Geline takılmaz. Düğün eskiden üç gün çalmırdı, şabaş da üçüncü gün yapılırdı. Artık iki gün çalınmıyor. Düğünün son günü öğle yemeğine yakın düğün durur, ortaya bir masa kurulur. Hesabı kuvvetli kişilerden iki üç kişi oturur. Baş şabaşa ilk önce damadın birinci dereceden yakınları oturur. İlk şabaş onlardan başlar. Sandalyeyi alan yaş sırasına göre en büyükten en küçüğe kadar oturur. Önce damadın sırasıyla dedesi, amcası, dayıları, hala ve teyzenin eşleri oturur. Bazı köylerde halaya durulur. Düğünün son günü “şabaya gelin, şabaya gelin” diyerek halaya dururlar. Davul çalan aşiretler

²² Abdalların düğün sırasında topladığı para

şaba der, sırası gelen parasını verir, bu sırada davul çalmaya halay dönmeye devam eder. Abdal verilen takı ya da parayı göstere göstere masaya koyar, bir küçük tencerede birikir, düğün sahibi de yazar. Günümüzde bu gelenek köy düğünlerinde ve düğün salonlarında devam etmektedir. Düğün salonlarında da herkes sırasıyla ne takacaksa bir masa kurularak toplanır. Düğüne katkı şabaş geleneği ile sağlanır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

2.4. Nikâh/ Gerdek

Medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Yasalarımız, ancak devletin bu işle görevlendirdiği yetkili memurun huzurunda ve usulüne uygun olarak kıyılan nikâhi evlilik için geçerli saymaktadır. Yasa gözünde geçersiz olmasına karşın, imam nikâhi denilen “dini nikâh” da halen yaygınlığını sürdürmektedir. Kimi ailelerse medeni nikâhın yanı sıra, sonradan bir de dini nikâh yaptırarak, evlilik birliğini kutsamış olurlar (Örnek, 1977, s. 197).

Kilis'te düğünden sonra dini nikâh kıyılır. Gelin, damat, imam ve birkaç yakın kişi olur. Gerdek gecesinin sabahında gelin kayınbabanın elini öper, kayınbaba geline altın takar ya da para verir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Eski yıllarda Kilis'te düğün sonrası gelin ve damat gerdeğe girdiğinde silah sıkılır ve daha sonra aşağı inilerek oğlan tarafından otuz kişinin eli öpülürdü, buna el öpme denilirdi fakat günümüzde bu uygulama yoktur (K.14, K.15).

3. Düğün Sonrası Gelenekler

Kilis'te düğün bitmiş olsa da düğünden sonra geçmişten günümüze bazı geleneklerin uygulandığı görülmektedir.

3.1. El Öpme

Eskiden köylerde damadın aile büyükleriyle aynı evin içine gelin gelmişse üç gün gelin odadan çıkmaz, her türlü ihtiyacı kayınvalidesi tarafından karşılanır, iş yaptırılmazdı. Damatla gelin odasında kalır. Sonrasında kız evine büyüklere el öpmeye gidilirdi (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Gelinle güveyi üç gün evden çıkmasınlar diye buzdolabını doldururlardı fakat artık günümüzde gelinle damat üç gün evde kalmamaktadır (K.14, K.15, K.16). Eskiden üç gün sonra el öpmeye gidilirdi (K.15).

3.2. Eve Çağırma

Kız annesini çağırırlar düğünden sonra kendileri de kız annesine giderlerdi. İki taraf da birbirine hediyeli olarak giderdi (K.14, K.15, K.16, K.17). İlk kız annesi çağırılır davete, kız annesi de kalkarken siz de bize şu gün gelin diye bir tarih verir (K.14). Dede, nene gibi büyük akrabalar çağırılır (K.16). Ağır ve güzel yemekler yapılırdı (K.14). Bu uygulamalar günümüzde de görülmektedir (K.14, K.15, K.16, K.17).

*Bir de gelin on beş günlük, bir aylık olduğunda kız tarafı erkek tarafına gider ve kızı götürmeye geldik der, damat kaç gün izin verirse ailesi kızı götürür, izni bitene kadar ailesiyle kalır, damat tarafı kızı almaya gider. Bu geleneğe de **eve çağırma** denilmektedir (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).*

3.3. Gelin Mevlidi

Eski yıllarda mevlüt okuma yoktu ama şimdi isteyen mevlüt okutmaktadır (K.14, K.15).

*Gelin on-on beş günlük olduğunda kayınvalide yemek hazırlar, gelin mevlidimiz var diye herkesi çağırır, yemek yenir, **gelin mevlidi** okutulur, yemek yapılır, gelenler hediyesini verir, çeyiz görülür (K.2, K.3, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Ayrıca gelinler eskiden aile içinde çok konuşmazdı, üzerine düşmeyen işlere karışmazdı, laf düşmedikçe konuşmazdı (K.2, K.3).*

3.4. Çeyiz Altı

Düğünden bir hafta sonra bir ay boyunca çeyiz sermesi olur Buna çeyiz altı denilmektedir. Konu komşu hediyeler getirir. Gelin gelinliğini giyerek makyajını yapıp otururdu (K.14, K.16). Gelin bir ay boyunca eskiden gelinlik giymekteydi fakat günümüzde bu sadece bir gün olmaktadır (K.14, K.15, K.16, K.17). Kaynak kişilerden biri kendisinin kırk gün boyunca gelinlik giydiğini söylemektedir (K.14). Ayrıca nişanda, kınada dikilen güzel elbiseler de giyilmekteydi önceki yıllarda, günümüzde o günler için yeni kıyafetler alınmaktadır (K.15). Gelin bir sandalyeye otururdu; gelen misafirler “geliniz ne güzel” der, kaynana ise “huyu güzel olsun” demekteydi (K.14). Çeyizler önceden duvarlara serilmekteydi, şimdi dolapların içine serilmektedir. Gelen misafirlere çeyizler gösterilmektedir. Gelinin evi oda oda gezilir, Her oda gezilir, gelinin çeyizine bakılır (K.14, K.15, K.16, K.17).

4. Kilis'te Eski Düğünler

Kilis'te eski düğünler günümüzden farklılık göstermektedir. Eskiden düğünler Kilis evlerinin havuş²³larında yapılırdı ve günümüzdeki henüz düğün salonları, orkestralar gibi imkânlar bulunmadığından düğün eğlencelerini tertip eden lakaplarıyla bilinen belli kişiler vardı. Kadın ve erkeğin ayrı eğlendiği bu düğün eğlencelerinde Kör Elif ve kız lakaplı erkek şarkıcılar, çalgıcılar önemli roller üstlenmişlerdir. Buna göre, Kilis'in geçmiş düğün gelenekleri şöyle aktarılmaktadır:

Ertesi gün yani düğün günü, hazırlıklar erkenden başlar, geniş bir havuş aranır. Bir komşunun geniş havuşu düğün eğlencesine hazırlanır. Havuşun güneş alabilecek kısımları, zeytin dalları ile gerdirilerek kapatılır, altına çarşı kahvehanesinden kiralanan alçak kürsü ve masalar dizilir. Öğleden sonra komşu, akraba ve tanış hanımlar yavaş yavaş havuşu doldurmaya başlar. En yeni ve süslü giysileriyle gelen gelinler, gelinlik kızlar ve yaşlı hanımlar, hem eğlenmek hem de akrabalık ve komşuluk görevini yerine getirmek amacıyla olurlardı. Eskiden düğüne kadın sanatçılar ve çalgıcılar çağırılırdı. Ud çalan bayan “Kokulu Şeker” lakaplı biri olup, darbukayı da “Emmün” daha sonraları Kör Elif ve Kara Fattım’un gelini Makbule’ydi. Düğünün bu eğlenceleri göbek atmanın yanında, her türlü doğaçlama ve geleneksel tiyatro özelliklerini de içinde taşırdı. Taklitler, küçük parodiler, karşılıklı söylenen atışma biçiminde düetler (kaynana-gelin, değirmenci dayı, karaoğlan vb. atışmalar) sergilenirdi. Düğünler kuru kuruya bir eğlenceden çok, tam bir gösteri olurdu (Şaçoğlu, 2018, s. 29).

Kilis'te türkücülerin isimleri genellikle kız lakaplıdır. Kız Ahmet, Kız Ahzan²⁴ ve Kız Hasan gibi örnekler verilebilir. Bunun sebebi hem oynayıp göbek attığı için hem de türkü söylediği içindir. Kimse bu mesleğe girmeyi istemezdi (Şaçoğlu, 2018, s. 33).

O dönemleri yaşamış K.2 ve K.3 de şöyle aktarmaktadır: *Eskiden Kör Elif’le düğün olurdu. İki gözü kör bir karı vardı. Adı Elif’ti. Düğün salonu yoktu. Herkes Kör Elif’le düğün yapardı. Kör Elif de düğünlerde kadınların eğlencesini düzenlerdi, kadınları oynatırdı. Kadınlar çeşit çeşit giyinir oynamaya çıkarlardı. Başka esvap giyer giyer, çıkar oynarlardı. Kör Elif çalar, avratlar oynardı. Kör Elif dürbeke²⁵ çalardı. Mesela erkek kınasına Kız Ahsan²⁶ diye biri vardı, o çağırılırdı. Kilis'te İhsan’a Ahsan derler. Düğünlerde parmaklarına*

²³ Avlu, bahçe.

²⁴ Yazılı kaynaktan verilen bilgide “Ahzan” yazılmıştır, fakat sözlü kaynaklarda “Ahsan” olarak geçmektedir.

²⁵ Darbuka

²⁶ İhsan

zil takıp kadın gibi oynadığı için Kız Ahsan derlerdi. Şarkı söylerdi. Bazen kadın kıyafetleri giyerdi, kırk elli parçadan (yamadan) dikilmiş çeşit etek²⁷ giyerdi. Avratlar dama çıkar, erkekleri seyrederdi. Şarkıyı söyler, zilleri takar, oyun havası söyler, yaleli²⁸ çağırırdı. Eskiden böyleydi. O zamanlar kadınlar ve erkekler ayrı eğleniyorlardı, birlikte oynamazlardı. Kız Ahsan erkeklerin eğlencelerinde olurdu. Kırk elli sene öncesine kadar böyleydi. Kilis'te bütün evler havuşlu olduğu için eğlenceler evlerin havuşunda yapılırdı. Kız Ahsan'ın sazı vardı, zilli defî vardı, keman, dürbeke, zilli deften oluşan çalgı ekibi vardı, onunla yapardı (K.2, K.3).

4.1. Sinemalı Düğünler

Ayrıca *sinemalı düğünler* olarak adlandırabileceğimiz düğünler de Kilis'in geçmişinde özellikle durulması gereken ve daha önce hiçbir yerde rastlanmayan bir düğün şeklidir. Yukarıda bahsedilen bir düğün eğlencesinin yanı sıra 1960-1980 yılları arasında yaygın olan sinemalı düğünler bir belgesel haline getirilmiştir (Kilis Postası, 2019). Sinemalı düğünlerin nasıl yapıldığına ilişkin ayrıntılar şöyledir:

Kilis'te, eskiden düğün sinemada bir film izlenerek yapılırdı. Kilis'te eskiden ne halay çekme ne de davulla düğün yapma vardı. Düğüne davet edeceğin kişilere sinema bileti verilir. Güveyin arkadaşları sinemaya girerken “yoh yohh” çekerlerdi. Sinema perdesinin önünde halay çekerlerdi. Film başlayınca herkes oraya odaklanır, filme ara verilince misafirler yeniden keyif ederdi. Film bitiminde “yoh yohh”lar çekilerek arabalara binilirdi. Gelin arabası önde olacak şekilde Kilis'in içinde korna çalarak düğün evine gidilirdi (Şaçoğlu, 2018, s. 33).

Mesela benim düğünüm sinemada oldu. Sinema düğün salonunun vazifesini görüyordu. Herkes o zaman düğününü orada yapardı. Çalgı yoktu eskiden. Otururduk sinemaya, film başlar, karşımızda perde film oynardı, onları seyreder biz de ağlardık. Davetlilerin hepsi oraya gelirdi. Düğün sahibi sinema salonunu kiralar, düğün tarihi saati ve hangi sinemada (Özyurt sineması, Güneş sineması, Renk sineması) olduğu herkese söylenir, düğün sahibi (oğlan evi) parasını öder, davetliler para ödemedi oraya gider. Film seyredilir, film bittikten sonra düğün biter herkes evine gelir. Gelinle damadın ayrı özel bir yeri vardır, locada otururlar. Gelinle damat kalkmaz oynamaya, çünkü oyun yok, perde bu. O günkü film hangisiyse o oynardı. Film arasında herkes takacağını takardı. Gelinle damat ayağa kalkardı, takı takmak isteyen herkes takacağını takar giderdi. Biz sinemada iki

²⁷ Köçek giysisi

²⁸ Uzun hava

gelin damat oturduk. Birimiz bir locada birimiz bir locada oturduk. Parasını ödeyemediğimiz için kirayı paylaşmıştık. Sinemacının bileti vardı. Davetiye yerine sinema bileti verilir di davetilere. Normal biletti, çifte özel bir bilet değildi. Bu biletlerin parası sinema kiralananırken peşin olarak ödenir. Film biter ve taksiye binilir eve gelinir. Sadece film izlenirdi, o zaman sinema kıymetli bir şeydi. Acıklı film olduğunda, ağlardık. Hep Türk filmi olurdu. 1958 yılında evlendik (K.2, K.3, K.1). Gelin taksiyle alınır sinemaya gidilir. Herhangi bir çalgı çalınmaz. Sinemada düğün yapamayanlar, parası olmayanlar ise Kör Elifle yapardı. Yaşlı, bir gözü görmeyen ama sesi gür, darbuka çalıp türkü söyleyen bir kadındı (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11).

Köy düğünleri ise farklıdır. Sinemalı düğün olmaz. Şehirde sinemalar kapatıldıktan sonra düğünler davul zurnayla yapılmaya başlandı. Son evrede ise herkes düğünü düğün salonunda yapmaktadır. Zamanla düğünler farklılaştı. Önce sinemada, bir taraftan Kör Elif, Kız Ahsan veya Üç Dügme ile evlerde, sonrasında davul zurna ile evlerde, mahallelerde ve düğün salonlarında yapıldı. Üç Dügme lakaplı bir adam vardı. Asıl adı Mehmet'ti. O da düğünlerde türkü söyler, oynar, darbuka, zilli def çalardı. Hareketleri biraz kadın gibi olduğu için erkekler kınardı (K.2, K.3, K.1).

Düğünde oyun bilenler ortaya çıkıp halay çekerlerdi. Aynı zamanda düğüne özel olarak köçek oynayan zenneler getirilirdi. Köçekler kırmızı-yeşil bir esvap giyerdi. Düğüne ip üzerinde yürüten cambazlar getirilirdi. Antep'te böyle bir cambaz vardı. Düğünde misafirlere özel olarak fasıl çalan kemençeciler bulunurdu. Bu kemençe çalanların davulcularla işi yoktur. Kemençeciler misafirlere sabah faslı, akşam faslı çalardı. Oğlanın annesi bir tavada yaktığı ateşin dumanını halay çekenlerin üzerinde gezdirirdi. Dumani gençlerin üzerinde gezdirmesinin nedeni nazar değmesin dıyedir. Düğün süresi yedi günden, üç güne daha sonra iki güne indirilmiştir. Eskiden düğün, çarşamba günü başlayıp, cuma günü biterdi. Köyde, düğün bitimini genellikle mübarek günlere denk getirirlerdi. Aynı zamanda düğünde güreş müsabakası yapılırdı. Farklı köylerin ağaları kendi güreşçilerini er meydanına çıkarıp güreştirirdi. Düğünde halkı eğlendirmek ve güldürmek için yüzlerini ise boyamış kaşmerler getirilir. Bu kaşmerler de Abdallardan seçilirdi. Kaşmerler yırtık pırtık elbiselerle halkın içinde gezerlerdi. Eskiden düğünde sadece davul ve zurna tutarlardı. Herkes halay başını çekemediği için özel halay başını çeken kadınlar tutulurdu. Aynı zamanda kadınların ve erkeklerin halay başını çeken kadınlar tutulurdu. Aynı zamanda kadınların ve erkeklerin halayı farklı olurdu .

Düğünlerde söylenen başlıca türkülerimiz şunlar: Kalaycı türküsü, Kasap, Fırıncı, Arap, Kestan, Karataş, Değirmenci dayı, Karaoğlan, Helvacı, Lorki, Hacı Kasım, Amti, Zelo, Sultan, Kuru

Kastel, Süt içtim gibi türküler söylenir. Türkü aralarında mutlaka iyi dilek, barış ve esenlik anlamında “yoh yoh”lar çağırılır, zılgıtlar çalınırdı (Şaşoğlu, 2018, s. 30-35).

Köydeki düğünlerde aşiret, yani Abdal vardı. Düğün sahibi üç gün davul çaldıracağım dediğinde, aşiret²⁹in ekibi en az on kişiden ibaretti. Bu ekip orda hem yer, hem içer hem yatar. Şabaş³⁰ olduğunda herkes oturur. Eskiden köylerde böyle sandalye yoktu, yün döşek sererlerdi. Herkes oturur. Damadın akrabalarından birisi der ki ben başa oturacağım, “şabaş” der aşiret, ne verirse aşiret getirir bir kaba bırakır. Orda bir de verilene yazan vardır. Bu şekilde oturanlar sırayla şabaşı yapar. Zaten köylerde o zaman araba yoktu, gelini ata bindirirler, dolaştırırlar ve gelini oğlan evine indirirler. Başka köydeyse bile o köyden ata bindirip getirirler. Bu sırada davul zurna çalar. Aşiret, gelin indirilirken bahşiş ister: “Şabaş gelin bacı şabaş”, der. Geline önceden bu tip durumlar için verilen paradan bahşiş verir. “Şabaş güveyi şabaş” der, güvey de çıkarır bahşiş verir. Bu üç gün ekip davul zurna çalar ve bu şekilde kazanç sağlar. Şabaş biter, aşirete düğün sahibiyile ne kadar paraya anlaşmışsa birikenden verilir. Köy yerlerinde aşiretlikte şu da var: Bir adamın bir kızı bir oğlu var. Hali vakti de müsait adamın. Adam şöyle bir düşünmüş, şu oğlan büyürse evlenecek çağına gelirse bunu everirsem aşiretin zurnasını gümüşletirim demiş. Zaman gelor çator oğlanı everici ya, oğlanı everme çağı gelor, ben diyor böyle bir söz verdimdi Allah'a karşı. Şimdi aşiretin de iyi sanatkar olanı var iyi sanatkar olmayanları da var, yani iyi zurna çalanlar olur, iyi davul çalanlar olur. Düşünmüş düşünmüş, vallahi demiş İslahiye'deki zurna çalan Ahmet'i getiririm ben buna demiş. İyi çalarmış o ya. Ahmet'e gelmiş demiş, ben böyle bir söz verdimdi, ben şimdi oğlanı evericim artık büyüdü, bazen aşiretlerin zurnasında sallanır gümüş, hem zurnayı hem gümüşler hem de ortasına mavi boncuk koyar. Adam Kilis'e gümüşçüye gelir, şunu diyor gümüşle, vallahi biz bunu gümüşleyemeyiz, sen bunu Antep'e götür diyor. Antep'e gidiyor, zurnayı gümüşletiyor, düğün başlıyor. O zurnacının zurnası artık yüz sene mi kalır iki yüz sene mi kalır, falan adam bu zurnayı gümüşletmiş denir, devamlı öyle kalır o (K.3).

Kilis düğünlerinde Abdalların sergilediği hünelerden biri de davulu patlatmaktır. Düğün boyunca davul zurna çaldırarak ve davulu patlattırmak düğün sahibinin nüfuzunu, şanını göstermektedir: *Bir hafta davul çaldıran var. Düğün sahibi özellikle davulcuyla konuşur, düğünümde o davulu vura vura patlat ben de sana bir davul hediye*

²⁹ Kilis'te Abdallar “aşiret” olarak adlandırılmaktadır.

³⁰ Düğün sırasında Abdalların topladığı para

edeceğim, der. Davulcu davulu vura vura patlatır, o zaman yeni bir davul alır hediye eder. Falancanın düğününde davulu patlatmış, o da yeni bir davul hediye etmiş diye söylenir, ünlenir. Amaç burada düğün sahibinin kendi ağalığını kendi adını duyurmaktır ki zaten şimdi davula plastik bir yüzey çekiyorlar önceki deriydi, onu patlatmak çok zordu. O halde bile onu patlatması için düğün sahibi başta pazarlığını yapar (K.3, K.4).

Kilis'in eski düğün gelenekleri arasında yer alan **şabaş, şobaş** geleneği günümüzde hâlâ varlığını sürdürmekte fakat artık düğünler düğün salonlarında yapıldığından farklılık göstermektedir. Düğün sahibine maddi katkı sağlayan bu gelenek aynı zamanda davul-zurnacıların çeşitli gösterileriyle renklenmektedir. Bu geleneğin geçmişte ve günümüzde uygulandığı ise şöyledir:

Düğünün ortasına bir masa kurularak burada şobaş yapılırdı. Şobaşı her zaman Abdalların en iyisi ve ileri geleni yapardı. Abdal şobaş yapacağı vakit kırmızı, yeşil, sarı ve pembe renkli bir etek giyerdi. O dönemde çok iyi şobaş yapan Acer Dedo adında Abdal vardı. Sobaşın arkasından ise hemen köçekçiler köçek oynardı. Şobaş yapacağı vakit akrabada en zengin ve en yakın başa oturtulurdu. Şobaşa en başa oturan en yüksek parayı verirdi. Ondan yüksek kimse para veremezdi. Eğer şobaşa başta oturandan yüksek meblada biri para verirse ayıplanırdı. Başta oturan güveyin amcası yirmi lira atmışsa eğer oğlanın dayısı kırk lira atarsa toplum içerisinde hoş karşılanmazdı. Günümüzde ne yazık ki bu geleneğin yerini kuru ve zevksiz zarflar almıştır. Abdal düğün meydanına çıkarak "şobaş Ahmet ağadan üç yüz milyon kesesine bereket" diyerek takla atardı. Abdal parayı eline alarak herkesin görebileceği şekilde meydana koşardı. Hemen arkasından köçekçi oynayarak bahşiş isterdi. Aynı zamanda şobaşa çay ve kahve ikram edilir. Şobaşa durumu kötü olan akrabaya yardım edilirdi. Oğlan tarafından iki genç gelen bütün misafirlere su, şeker, kolonya ve sigara dağıtır. Oğlan evinde büyük kazanlar kurulur ve çeşit çeşit yemekler yapılır. Bu yemekler için kurban kesilir. Şobaş sona erince düğün meydanına büyük şallar serilirdi. Misafirler şalın üstüne oturarak yemeklerini yerdi. Erkeklerle yemek dağıtıldıktan sonra kadınlara hizmet edilir. Düğün yemeği mevsimine göre değişir. Yaz ise ayran çorbası, bulgur pilavı, piring pilavı, kuru fasulye, yeşil fasulye, lahmacun gibi yemekler yapılır. Eğer kış ise kabak ekşisi, lebeniye çorbası, keşkek ve bulgur pilavı yapılırdı (Şaçoğlu, 2018, s. 34-35).

4.2. Cille

Kilis'in eski düğün geleneğine göre, gelin oğlan evine getirildiğinde **gelin cillesi** ve gerdek öncesinde **güveyi cillesi** denilen bir tören yapılmaktadır:

Cille düğünlerde iki kere yapılır. Birincisine Gelin Cillesi, ikincisine de Güveyi Cillesi denilir. Gelin cillesi, gelinin oğlan evine getirildiğinde yapılır. Taze (yeni) gelinler düğünü olan gelinin koluna girerler. Hepsisi de gelinlik giyilidir. Yalnızca esas gelinde tel ve duvak vardır. Yerel düğünlerde beyaz gelinlik giyilmez. Kadife bir gelinlik giyilir. Esas gelinin dışında cilleye katılanların tümünün ellerinde mum vardır. Genellikle bu iş gelin getirme vakti olan akşam karanlığı basarken yapılır. Kolkola girmiş olan Cille gezenler gelini üç defa havışın (avlunun) içinde dolaştırırlar. Cille tekerlemeleri söylerler, zılgıt çalarlar. Gelinde mum yoktur.

Gelinim, gelinim

Anan baban sağ olsun

Seni doğuran nur olsun

Cillen mübarek olsun

Evlerinde kara taş

Gelin ağlar gözü yaş

Güveyiyi sorarsan

Burma bıyık kalem kaş

Gelinim gelinim

Cillen mübarek olsun

Anan baban sağ olsun

Dirlik düzenin olsun

Ağzın dilin bal olsun

Asıl cille gezdirmeye güveyiyle birlik olur. Yatsı namazından sonra güveyiyi arkadaşları ve yakınları gezdirirler. Buna güveyi gezmesi denilir. Her köşe başında ve bolamadı³¹ yerde keyf edilir. Yürütürken güveyinin önündeki bir mendilin uçlarını tutmakta olan hocalar ilâhiler, kasideler, övmeler okurlar. Hocaların ardından kolunda sağdıçları olduğu halde güveyi yürür. Bolamadı bir yere geldiğinde güveyi gezmesine katılanlardan birisi bir tekerleme söyler:

Allah başacak sevindire

Dost dost... Ehey...

³¹ Geniş

Yohhhh... Yohhhh...

Bu tekerlemenin birinci mısramı ilk çağırın tekten söyler. “Dost Dost” kısmına tüm davetliler katılır ve “Yoh Yoh” mısramı hep birlikte gür bir sesle söylerler. Bu tekerlemenin ardından da keyf başlar. El çırpmaya çibik adı verilir. Çibikler çalınır. Türküler söylenir ve oynanır. Ancak oynanırken çirtik (parmak şıkırdatma) çalmak ayıptır. Erkek çirtik çalmaz diye düşünülür.

Güveyi gezmesine davet edilenlerin birer Lüks (Lüx)le gelmeleri âdettir. Güveyi gezmesinde ne kadar çok lüks ve fener bulunursa o denli şerefli olduğu düşünülür. Güveyinin evine törene katılanlar kestirme yoldan gitmezler. Kenar yollardan dolaştırarak eğlenerek zaman kazanırlar. Böylece güveyi gezmeleri en az iki saat sürer. Güveyinin kapısına varıncaya dek eğlence aynı şevkle sürdürülür. Bu sırada bazı muzipler güveyiye arkadan iğne, toplu iğne batırırlar. Çuvaldız batıranlar dahi görülür. Bunun anlamı canı yanan güveyinin acısını gelinden çıkartmasıdır. Güveyi bu iğne batırmalara aldırılmaz. Ah... of derse arkadaşları alaya alır. Güveyinin kapısına varınca hocalar güveyinin nikâhını bir kez daha tazelerler. Böylece hoca nikâhı iki kez kıyılmış olur. Nikâh, dua ve öğütten sonra güveyiyi arkadaşları sumsuk (yumruk), sille (tokat) eve iterler.

Güveyi havışa (avluya) girince Cille başlar. Evde güveyinin çok yakın akrabalarının dışında erkek bulunmaz. Güveyinin anası gelinle oğlunu el ele tutturur. Diğerleri bunların koluna girerek Cilleye başlarlar. Gelin ve güveyinin dışında herkesin elinde yine mumlar vardır.

Cilleğiz mübarek ola

Dost dost... Eheey...

Erkekler Yoh... Yoh çeker, kadınlar zılgıt çalar. Gelinle güveyinin başına buğday ve arpa serpilir. Arpa sivri olduğundan oğlan çocuğu, buğday yarık olduğundan kız çocuğu anlamındadır. Kısacası bol bol oğlunuz kızınız olsun inancı ile buğday ve arpa serpilir. Cillede havış üç kere dönülür. Üçüncü dönüşün sonunda güveyi gelini cille gezenlerden kaçırır ve gerdek odasına sokar. Gerdek kapısının dinlenmesi gelenektir. Ancak yalnızca güveyinin anası dinleyebilir. Başkalarının dinlemesi ayıptır. Güveyinin anasının gerdek odasını dinlemesiyle doğacak çocukların sağır ve dilsiz olmayacağına inanılır (Kılıçkırın, 1976, s. 7638-7639).

Cille ile ilgili bazı başka aktarım ve ayrıntılar ise şu şekildedir:

Güvey düğün evinin kapısına geldiği vakit imamın elini öperek içeri girer. Güvey avluya girdiği vakit gelini de getirirler. Halk arasında gelini havışa çıkarmaya *cilleye kaldırma* denir. Cille, düğün bitiminde gece on ikiye yakın yapılırdı. Gelinin bu eğlence anında ayağa kaldırılıp, abartılı övgülerle, davetlilere tanıtılması ve onların beğenisini kazanması amacına dayanırdı. Cille de genellikle kadın

ağırıklı olur. Erkeklerden sadece oğlanın babası, amcası ve dayısı bulunur. Yeni gelin olmuş kadınlar gelinliklerini giyerek çalgıcılar eşliğinde oynarlar. Gelin, damadın koluna girerek avluda türküler eşliğinde dönerек gezerdi. Oğlan evi mangalı yakarak dumanını gelin ve güvey üzerinde gezdirirdi. Halk arasında bu geleneğe *üzerlik* derler. Üzerlik tütmenin amacı gelin ve güveye nazar değmesin diye yapılır. Cille gezdirmeye kızın annesi ya da ablası sadece kalır. Cillede gelin ve güveyin eline mum verilir. Gelin ve güveyin arkasına oğlanın annesi, babası ve yakın akrabaları geçerek avluyu yedi kez dönerlerdi. Oğlanın babası “Cillen de mübarek ola, Allah mesut etsin” derdi. Oğlanın annesi ve kardeşleri çalgı eşliğinde ortada oynarlar.

Gelinle birlikte yemek yedikten sonra güveyi, yatsı namazı için hazırlık yapar, *güveyi gezdirme* adı verilen tören, camiye gitmek için evin önünden başlatılırdı. Güveyin arkadaşlarıyla, aileden olan genç ve yaşlı erkeklerin katıldıkları bu kalabalık grup, namazdan ve hoca efendinin yaptığı hayır duasından sonra cami kapısı önünden güveyi gezdirmeye başlardı. Sekiz on kişinin başlarının üstünde taşıdığı parlak lüks lambalarıyla aydınlatılan bu eğlencede, grup önünde iki gazel ve ilahi okuyan hoca ile saz heyeti olur. Gazel ve ilahi okuyanlar genellikle, Özbek'in oğlu Abdullah ile Köyce'nin oğlu Tahsin ve Lübüк Mustafa'ydı. Damat ve arkadaşları çalgıcılar eşliğinde her yüz metrede durup eğlenirler. Güvey camiden biraz uzaklaşınca kalabalık bir daire oluşturulur, cümbüş çalan Abuhattab'ın oğlu ve Cümbüş Ali'nin eşliğinde, zaman zaman konaklayıp eğlenerek güveyi, evine getirirlerdi. Bu arada güveyin arkadaşları, şaka olsun diye ya da o günün anısı için ona hafiften iğne batırırlardı. Sağdıçlar damadın sağına, soluna ve arkasına geçerek iğne batırmasınlar diye damadı korurdu. Ev kapısında hoca efendi dualar eder, herkes de “amin” diyerek, bu mutluluğa katılırdı. Yine küçük bir eğlence yapılır ve güveyi, kendisini gerdek odasında bekleyen gelin hanımın yanına gönderilirdi. Hep bir ağızdan “Allah mübarek eyliye, Allah bir yastıkta kocata, yoohh, yoohh, eheeee, dooost dost!” diye bağırılır, ardından sürekli “lililiii” biçiminde zılgıtlar çalınırdı (Şaçoğlu, 2018, s. 31-32).

Bir başka kaynakta ise bu gelenek şöyle bildirilmektedir:

Defçi kadınlar, evin avlusunda gelinin önüne düşerek dolandırır. Gelinin ellerinde mum, gelinin ayağında sedef kakmalı kapkapları (nalinleri) kenarları zilli yüksek kapkapları vardır. Defçi kadın gelini dolandırırken gelen davetli kadınlardan para toplar. Bu dolaşmaya ve para toplamasına Cille denir. Gelin evin avlusunda yedi kez dolandırılır.

Hani bu kızın anası

Çağırın gelsin babası

Dualar etsin nenesi

Cillen mübarek olsun

Toplanın kavim kardeşler

Cillen de mübarek olsun

Hayır iş mübarek olsun

Cillen de mübarek olsun

Hani bu kızın anası

Hani bu kızın babası

Ötünde mumlar yanası

Cillen mübarek olsun (Elmalı, 2012, s. 13).

4.3. Güveyi Traş (Oturtma)

Eskiden damadı düğün ortasında berber gelip havluyu boynuna sarıp traş ederdi. Bu sırada oynarlar ve berbere bahşiş verir. Şimdi ise gelin ve damat kuaförde hazırlanmaktadır (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Güvey traş ise şu şekilde yapılırdı:

Kadınların düğün töreni bitince, akşam ezanına yakın, yine ayrı bir evin havuşunda, alçak masalar ve kürsüler dizilir, güvey traş başlar. Düğünde çalgı olarak cümbüş, keman, klarnet, darbuka, zilli gibi sazlarla ağırbaşlı, düzeyli eğlenceler yapılırdı. Son yıllarda bu eğlenceler, kuru bir gürültüden, çirkinliklerin, kabalıkların sergilenmesinden öteye gidemiyor ne yazık ki! Kemancı Osman'ın cümbüş çalan Aziz'in, darbuka çalan Saka Ahmet'le zillerini takıp ortada oynayan Köçek Cemil'in oluşturduğu bu eğlencelerin seyrine doyum olmazdı. Akşama kadar süren bu eğlence sonunda, güveyi, arkadaşları tarafından gelin hanımın yanına, akşam yemeği için getirilirdi. Halk arasında güvey traşına **oturtma** denir. Evlenecek olan genç, evli olmayan arkadaşlarına içkili, çalgılı, eğlenceli bir yemek verir. Güvey ve kardeşleri cebine badem şekeri koyar, gelmesini istediği arkadaşına giderek ona bir iki badem şekeri verir. Arkadaşı "hayrola ne var?" diye sorar. Güvey de arkadaşına oturtma gününü ve yerini söyleyerek davet eder. Çağırılan da "Başım üstüne, inşallah gelirim. Şimdiden Allah mübarek eylesin. Desene seni de kaybediyoruz" der. Güvey "Kısmet böyleymiş, nedek, Allah sizinkini de göstersiz, darısı başınızla olsun" der. Bu şölen çağırılan arkadaşları içkilerini, soğuk mezelerini, kuru yemişlerini ayrıca daha gönüllerinden ne koparsa alarak yanlarında götürürler. Güvey ve kardeşleri misafirleri kapıda karşılardı. Onlara ayrılmış masayı gösterir. İstedikleri içkiyi koyar. Çerezlerini, mezelerini verir. Düğün sahibi çiğ köfte yoğurur, kebab ve kavurma yapar. Bu arada gelen konuklara, kahve ikram edilir. Düğün avlusunun orta yerine bir berber koltuğu konur. Önce damadın yakınlarından birkaç kişi traş edilir. Damat traş olmuşa dahi meydanda tekrar traş edilir. Damadın traş başlayınca eğlence de başlardı. Erkekler oturtmaya Kız Ahsan ve Kız Kemal diye iki köçekçiyi çağırırlardı. İlerleyen saatlerde hanendeler, sazandeler, hatta rakkaseler düğünde boy

gösterirdi. Oturtmanın belli süresi yoktur. Birkaç saat süreceği gibi birkaç gün de sürebilir. Bitişi neşeli, dostlukla olabileceği gibi kimi zaman da kavgalı, kanlı da olabilir. Bu eğlencenin sonunda vurulup ölen gençler de var.” (Şaçoğlu, 2018, s. 30-31).

SONUÇ

Kilis’te evlenme gelenekleri düğün öncesi, düğün ve düğün sonrası olarak üç kısımda uygulanmakta, kız istemeye “dügürçü gitmek” denilmektedir. Buna göre evlenme; söz, nişan, çeyiz, kına, düğün sıralamasında gerçekleşmektedir. Kilis’te düğünler genellikle bağ sonunda elde edilen hasılatla yapılmaktadır. Geçmişte kız görmek için eskiden gidilen parkların olması oldukça ilgi çekicidir. Bu gösteriyor ki dönemin sosyo-kültürel yapısı gençlerin birbirini görüp beğenmesine olanak tanımıştır. Çünkü kızlar ve erkekler parkı olarak da bunlar birer ad almıştır. Geçmişte o dönemin toplumsal yapısından dolayı gençlerin ailelerin onayı ve görücü usulü ile evlendikleri söylenebilir. Günümüzde genellikle gençler tanışarak, anlaşarak evlenmektedir. Düğün geleneklerinin geçmişte ve günümüzde farklılıklar göstermesinin nedeni başta değişen hayat şartları ile geleneksellikten uzaklaşarak çağın getirdiği yeniliklere ayak uydurmaya çalışmak denilebilir. Teknolojik aracların gelişmesiyle, düğünlerin artık düğün salonlarında yapılmasından, düğün çalgısına kadar bazı değişikliklerin olduğu görülmektedir. Eskiden Kilis’te düğün eğlencelerini yapan belli başlı kişiler olduğu görülmektedir. Şehirde darbuka, zilli tef gibi geleneksel çalgı aletlerini çalan, köçeklik ve türlü eğlencelerle misafirleri eğlendiren bu kişiler, yerlerini orkestra çalgıcularına bırakmışlar, köylerde yapılan düğünlerde ise eskiden davul zurna çalınırken orkestralı düğün yaygınlık kazanmıştır. Kilis evlerinin havuş³²larında yapılan düğünler, düğün salonlarında yapılmaya başlanmıştır. Düğün günleri bile bir haftadan üç güne düşmüştür. Ayrıca şehirlilerin başka yerde örneği görülmeyen sinemada düğün yaptığı görülmektedir. Bu yakın zamanda bir belgesel filme bile konu edilmiştir. Davetiye yerine dağıtılan sinema biletleriyle davetliler sinema salonunda yerlerini alarak, film izlerler ve locada oturan gelinle damat da hiçbir çalgı, eğlence olmadan film bitiminde evine gider. Bu son derece sade şatafatsız ve ilginç bir evlenme örneği sergilemektedir. Gerek şehirde gerekse köylerde Abdalların düğünlerde önemli bir rol aldığı görülmektedir. Davul zurnayı çalanlar Abdallardır. Halk bu kişilere aşiret demektedir. Şabaş denilen bir gelenekle, Abdallar düğün sahibine katkı sağlayan para toplama işini üstlenirken aynı zamanda bahşişlerle de kazancını almaktadır. Bu gelenek düğün salonlarında da

³² Avlu, bahçe

olsa hâlâ yaşatılmaktadır. Ayrıca kısmet açmaktan başlayarak gerdek gecesine kadar uzayan aşamalar içerisinde uygulanan, dinsel, ritüel ve büyüsel içerikli birçok âdet, işlem ve pratik vardır. Evliliğin uğurlu, bereketli olması, kötü gözlerden arındırılması için de düğün gelenekleri içinde birçok inanç ve bu inanca yönelik pratikler gerçekleştirilmektedir. Düğün sonrasında uygulanan el öpme ve çeyiz altı, eve çağırma gelenekleri değişerek de olsa günümüzde varlığını korumaktadır. Gelin mevlidi ise geçmişte olmayıp günümüzde düğün sonrası gelenekler içinde yer almaktadır. Eski düğün gelenekleri arasındaki “cille”, “oturtma” gibi gelenekler günümüz koşullarında varlığını sürdürmemiştir. Sonuç olarak, Kilis'te evlenme düğün geleneklerinin bazıları tamamen ortadan kalkmış, bazıları ise olduğu gibi ya da değişikliklerle de olsa günümüzde varlığını sürdürmektedir denilebilir.

KAYNAKÇA

- Artun, E. (2018). *Türk halk bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Boratav, P. N. (2016). *100 soruda Türk folkloru (inanışlar, töre ve törenler, oyunlar)*. Ankara: Bilgesu.
- Elmalı, A. (2012). *Kilis'te anonim halk edebiyatı örnekleri ve maniler*. Kilis: Kilis Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kılıçkırın, M. N. (1976). Kilis düğün geleneklerinden: cille. *Türk Folklor Araştırmaları*, 322, 7638-7639.
- Kilis Postası, (2019). *Sinemalı düğünler belgeseli finalde*. <http://www.kilispostasi.com/sinemali-dugunler-belgeseli-finalde/1214994/> (Erişim tarihi 15.01.2020).
- Örnek, S. V. (1977). *Türk halk bilimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şaçoğlu, E. (2018). *Kilis merkez ve bulamaçlı köyü düğün gelenekleri ve halk kutlamaları*. Yayınlanmamış lisans tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis.

Sözlü Bilgi Kaynakları

Not: Saha çalışmasıyla elde edilen bilgiler, bizzat yaptığım görüşmeler neticesinde Kilis'te yaşayan kişilerden derlenmiştir. Bu kişiler kaynak kişiler olarak nitelendirilmiştir. Kaynak kişiler metin içerisinde K.1, K.2 (Kaynak Kişi 1, Kaynak Kişi 2) vb. şekilde kısaltmalar yapılarak gösterilmiştir. Bu kişilerle ilgili bilgiler aşağıda, “adı-soyadı, doğum yılı, eğitim durumu, mesleği ve doğum yeri” olarak sıralanmıştır.

- K.1: Abdulkadir Gültekin, 1962, üniversite, emekli asker, Kilis.
- K.2: Şenel Gültekin, 1944, okuryazar, ev hanımı, Kilis.
- K.3: Hüseyin Gültekin, 1928, okuryazar değil, emekli, Kilis/Kastel köyü.
- K.4: Hakan Gültekin, 1981, ortaokul, güvenlik görevlisi, Kilis.
- K.5: Dilek Kankılıç, 1981, ilkokul, ev hanımı, Kilis.
- K.6: Hamide Baloğlu, 1976, ilkokul, ev hanımı, Kilis.
- K.7: Hatice Karakurt, 1984, ortaokul, ev hanımı, Kilis.
- K.8: Reyhan Acemioğlu, 1983, lise, ev hanımı, Gaziantep/İslahiye
- K.9: Fidan Karakuş, 1969, ilkokul, ev hanımı, Kilis.
- K.10: Gülsüm Mamatoğlu, 1976, ilkokul, ev hanımı, Kilis/Polateli/Bağrasıl Köyü.
- K.11: Selvi Sayar, 1983, ortaokul, ev hanımı, Kilis.
- K.12: Mustafa Haşhaşoğlu, 1972, ilkokul, işçi, Kilis.
- K.13: Mutlu Naim Salihoğlu, 1977, üniversite, memur, Kilis.
- K.14: Fevziye Kabatürk, 1968, ilkokul, ev hanımı, Kilis.
- K.15: Gülten Özaslan, 1950, ilkokul, ev hanımı, Kilis.
- K.16: Fatma Acarlıoğlu, 1950, ortaokul, ev hanımı, Kilis.
- K.17: Sevilay Acarlıoğlu, 1976, lise, ev hanımı, Kilis.